

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Materiał opracowany przez Fundację Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju

Lokalna Grupa Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

Kraków 2021

Raport opracowany w ramach projektu „Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju” realizowanego przez Federację LGD Małopolska.

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

1. W LSR wyznaczono trzy cele główne. Pierwszy cel ogólny dotyczył aktywizacji ekonomicznej mieszkańców obszaru działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. W jego ramach wskazano cel szczegółowy - wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości lokalnej, w tym wśród osób z grup defaworyzowanych. Cel ten odpowiadał na szereg problemów, w tym wzrastający poziom bezrobocia, wzrost odsetka osób długotrwale bezrobotnych i osób korzystających z pomocy społecznej, słaby rozwój promocji i sprzedaży lokalnych produktów (m.in. wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych) oraz niedostatki w zakresie infrastruktury noclegowej i gastronomicznej. Drugi cel główny dotyczył wzmocnienia kapitału społecznego na terenie Pogórza i włączenia w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego. Stanowił on odpowiedź na takie problemy jak: niewystarczająca liczba funkcjonujących organizacji i niski poziom ich kompetencji, brak dostępu do istotnych zasobów (np. lokalowych), brak oferty edukacyjnej bazującej na dziedzictwie lokalnym, negatywne tendencje migracyjne, braki w świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie ekologii, niedostatecznie rozwinięta komunalna infrastruktura kanalizacyjna. W ramach tego celu wskazano cele szczegółowe - ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz zwiększenie poziomu spójności społecznej Pogórza. Kompleksowa oferta spędzania czasu wolnego na terenie Pogórza to trzeci cel ogólny. W jego ramach wyznaczono dwa cele szczegółowe - rozwój bazy i oferty turystycznej oraz promowanie obszaru objętego LSR (w tym produktów i usług lokalnych). Cel ten odpowiadał na takie problemy jak: brak zintegrowanego systemu promocji oferty czasu wolnego na obszarze LGD, brak spójnego systemu identyfikacji wizualnej, niski poziom estetyki przestrzeni publicznej, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura czasu wolnego, zły stan techniczny części szlaków i obiektów turystyczno-rekreacyjnych.
2. W przypadku pierwszego celu głównego do 31 maja 2021 roku udało się zrealizować zdecydowaną większość przedsięwzięć. Wyłacono już w całości środki przeznaczone na operacje na utworzenie nowego przedsiębiorstwa. W 2019 roku stopień realizacji spadł, ale tylko dlatego, że podwyższono docelowe wartości wskaźnika przypisanego do tego

przedsięwzięcia. Warto podkreślić, iż wskaźnik ten zostanie wkrótce ponownie zwiększony do 35 (w momencie przeprowadzania badań wartość docelowa w aktualnej LSR wynosi 24) w związku z dodatkowymi funduszami. Wypłacono już 82% środków na rozwój istniejącego przedsiębiorstwa, ale i w tym przypadku będzie jeszcze przeprowadzany nabór (opóźnienia w realizacji przedsięwzięć z zakresu rozwoju przedsiębiorczości mają związek z rezygnacją i rozwiązywaniem umów z uwagi na sytuację epidemiologiczną). Bardzo dobrze prezentują się też wskaźniki dotyczące szkoleń z zakresu działalności gospodarczej - podpisano już 75% umów i wypłacono 62,5% środków. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju bardzo dobrze radzi sobie również z realizowaniem drugiego celu ogólnego. Wypłacono już środki na niemal wszystkie z przedsięwzięć i warto zauważyć, że w przypadku niektórych wskaźników wartość przekroczyła 100% (np. na wydanie publikacji, realizację operacji albo badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego). Brakujący wskaźnik przeprowadzonych działań edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania niekorzystnym zmianom klimatu zostanie zrealizowany w ramach projektów współpracy. W ramach trzeciego celu ogólnego do tej pory udało się niemal w całości zrealizować tylko dwa przedsięwzięcia, jakimi są budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (80% środków wypłaconych, 100% zakontraktowanych) oraz promocja obszaru LGD (50% środków wypłaconych, 100% zakontraktowanych). Brakujące działania z trzeciego celu czekają na realizację i wszystkie będą wykonywane w ramach projektów współpracy.

3. Na kalendarz naborów wpływał fakt, że część wybranych przez LGD do realizacji wniosków została odrzucona przez Urząd Marszałkowski. Zdarzało się także, że przedsiębiorcy rezygnowali z realizacji operacji. Było to spowodowane głównie długim terminem rozpatrywania wniosków przez UMWM. Zdarzało się także, że potencjalni beneficjenci nie do końca rozumieli konsekwencje otrzymania środków i rezygnowali z nich, gdy po wyborze wniosków dokładniej poznali uwarunkowania realizacji swoich operacji.
4. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju nie realizowało w ogóle projektów grantowych, głównie z uwagi na problematyczność procedury ich przeprowadzania. Stowarzyszenia i

organizacje lokalne korzystają jednak z konkursów i w ten sposób skutecznie sięgają po środki w ramach realizacji LSR (np. OSP, kultury sportowe, KGW).

5. Aktywizacja ekonomiczna mieszkańców LGD, a tym samym wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości zostało uznane za jeden z najważniejszych celów analizowanej LSR. W ostatnich latach dało się zaobserwować postęp w tym aspekcie, w czym Pogórzanskie Stowarzyszenie Rozwoju odegrało dużą rolę.
6. Pogórzanskie Stowarzyszenie Rozwoju niewątpliwie przysłużyło się rozwojowi obszaru swojego działania w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Ankietowani mieszkańcy gmin obszaru LGD odnotowali wzrost liczby wydarzeń kulturalnych, poprawę stanu zabytków czy zwiększenie liczby inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji.
7. Na podstawie diagnozy do grup defaworyzowanych zaliczono: osoby bezrobotne w wieku 18-34 lata, osoby bezrobotne w wieku 55+, osoby długotrwale bezrobotne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z powodu ubóstwa, bezradności w kwestiach opiekuńczo-wychowawczych, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności. To do nich kierowano działania animacyjne i aktywizujące, związane z kształtowaniem i promowaniem postaw przedsiębiorczych oraz rozwojem infrastruktury społecznej.
8. W wyniku szerokich konsultacji zdecydowano o konieczności silnego powiązania innowacyjności z przedsięwzięciami dotyczącymi tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijania działalności gospodarczych. Spośród zrealizowanych projektów, które miały innowacyjny charakter, warto zwrócić uwagę na „Pogórzanską chatę” w Piotrkowicach, gdzie mogą zatrzymać się turyści, mobilną myjnię parową, gabinet logopedyczny i fizjoterapeutyczny czy działalność związaną z zakładaniem i pielęgnacją ogrodów.
9. Projekty współpracy są aktualnie dopracowywane. Jeden z nich będzie dotyczył ścieżek nordic walking i zostanie zrealizowany na terenie 5 LGD. Drugi projekt, dotyczący infrastruktury rowerowej będzie realizowany na terenie 3 LGD. Trzeci projekt będzie miał natomiast charakter międzynarodowy i w jego skład wejdzie 13 LGD, a dotyczyć będzie promowania marki lokalnej. Wszystkie projekty są spójne i mają służyć stworzeniu tzw. Mikroregionu Pogórza. W ten sposób wykorzystany ma być istniejący na obszarze potencjał i wpłynąć na rozwój m.in. turystyki weekendowej. Niewątpliwie docenić należy

wysoki profesjonalizm i przemyślane podejście do tematu. Podkreślić także należy, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju będzie mogło poświęcić realizacji projektów współpracy odpowiednio dużo należnej im uwagi. Wynika to z faktu, że realizacji LSR w tej Lokalnej Grupie Działania jest bardzo zaawansowana. Nie będzie więc zagrożenia kumulacją różnych inicjatyw i zadań w ostatnim okresie jej wdrażania

10. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju jest bardzo aktywne w realizacji działań poza RLKS i stara się, by były one spójne z LSR. Dodatkowe projekty realizowane przez Stowarzyszenie dotyczą przede wszystkim promocji obszaru jego działania oraz tworzenia warunków do pełnego wykorzystywania potencjału rozwojowego.
11. Działania z planu komunikacji zostały skutecznie zrealizowane. Dużo uwagi poświęca się działalności w mediach społecznościowych, ale wykorzystywane są i inne formy komunikacji, np. plakaty, informacje na stronach internetowych. Warto dodać, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju organizuje spotkania, warsztaty, konkursy dla dzieci czy zajęcia kreatywne. Prowadzone są także spotkania w gminie, które początkowo odbywały się co 6 miesięcy, ale aktualnie odbywają się raz w roku.
12. Funkcjonowanie biura LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju należy ocenić bardzo dobrze i to zarówno pod względem działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, jak i doradczych. Zatrudnieni pracownicy wykazują się dość dużą znajomością potrzeb lokalnych społeczności.
13. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju cieszy się bardzo dużą rozpoznawalnością na obszarze swojego działania, a efekty podejmowanych przez nie inicjatyw są zauważalne. Badani mieszkańcy stwierdzili, że uczestniczyli w wydarzeniach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD, korzystali z infrastruktury, której powstanie lub modernizacja były dofinansowane z środków LGD oraz brali udział w spotkaniach organizowanych przez LGD.
14. O tym jak dobrze oceniana jest działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż żaden z badanych beneficjentów nie wykluczył zabiegania o ponowne wsparcie ze strony LGD w przyszłości (gdyby pojawiła się taka możliwość), a aż 16 z 22 ankietowanych pytanych o ewentualność dalszej współpracy z LGD wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”.

2. Spis treści

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania	3
2. Spis treści.....	7
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.	8
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.	11
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją	13
5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz jej podstawowe założenia.....	13
5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR.....	26
5.3. Projekty współpracy	39
5.4. Działania poza RLKS	40
5.5. Działalność Biura LGD	41
5.6. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności	51
6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	58
6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR	58
6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny.....	58
6.3. Przedsiębiorczość	59
6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe	60
6.5. Grupy defaworyzowane	60
6.6. Innowacyjność	61
6.7. Projekty współpracy	61
6.8. Ocena funkcjonowania LGD	62
6.9. Ocena procesu wdrażania	63
6.10. Wartość dodana podejścia LEADER.....	64
7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje	65
8. Spis tabel i wykresów.	67
9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.	69
Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju	69
Ankieta dla beneficjentów LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju	72

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

Raport jest efektem badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez Fundację Socjometr. Przedmiotem badania była ewaluacja procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność prowadzonego przez Lokalną Grupę Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020.

Fundacja Socjometr jest niezależnym podmiotem specjalizującym się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Warto podkreślić, że przeprowadzenie badań w opisywanej poniżej formie było możliwe dzięki współpracy wszystkich małopolskich Lokalnych Grup Działania. Badania były współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dofinansowanie zostało pozyskane przez Federację LGD Małopolska, która przygotowała projekt „Ewaluacja zewnętrzna małopolskich lokalnych strategii rozwoju” oraz, w efekcie przeprowadzonej procedury wyboru wykonawcy, zleciła prace badawcze Fundacji Socjometr.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych wydanych w 2017 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw tych pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie małopolskim.

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?

- b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
- a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
- a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
- a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
- a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
- a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
- a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
- a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?

- c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

10. Wartość dodana podejścia LEADER

- a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań małopolskich LGD, które były poddawane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów,
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych,
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju,
4. Funkcjonowanie organów LGD,
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej),
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego,
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR,
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.

Projekt badawczy zrealizowany na zlecenie Federacji LGD Małopolska jest unikatowym w skali Polski przykładem współpracy Lokalnych Grup Działania. Wspólne zlecenie badań dla wszystkich organizacji wdrażających Strategie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność pozwoliło nie tylko na sfinansowanie dużej części prac ze środków zewnętrznych, ale umożliwiło również obniżenie kosztów ewaluacji. Ujęcie prac badawczych w ramy wspólnego projektu pozwoliło na ich sprawną i szybką realizację w okresie od czerwca do października 2021 roku.

Realizacja wspólnych badań ewaluacyjnych dla wszystkich małopolskich LGD przyniosła także korzyści o charakterze merytorycznym. Możliwe było zastosowanie jednolitego zestawu metod i technik badawczych. Powoduje to, że dane zebrane w odniesieniu do obszaru poszczególnych Lokalnych Grup Działania są agregowalne. Innymi słowy, 32 raporty z ewaluacji zewnętrznych przygotowane dla poszczególnych LGD mogą być rozpatrywane wspólnie i tym samym informować o efektach realizacji działania LEADER w całym województwie małopolskim.

W ramach badania ewaluacyjnego poddano analizie dwie grupy danych:

1. Dane zastane, w tym:
 - a. Dane ze statystyk publicznych,
 - b. Dane gromadzone przez Lokalne Grupy Działania w ramach monitoringu,
2. Dane wywołane, w tym:
 - a. Dane zebrane za pomocą technik jakościowych,
 - b. Dane zebrane za pomocą technik ilościowych.

Dane pochodzące ze statystyk publicznych dostarczyły wysoce obiektywnych informacji na temat zmian na obszarze poszczególnych LGD, które dokonały się w okresie realizacji ocenianych Strategii RLKS. Dane te dotyczyły między innymi zjawisk demograficznych, rynku pracy, lokalnej gospodarki oraz sytuacji społecznej. Wszystkie te dane zostały zaprezentowane w tabelach lub na wykresach. Szczegółowy wykaz ilustracji zawartych w raporcie, który umieszczony jest na jego końcu pozwala na szybkie zapoznanie się z zakresem poddanych analizie danych, które pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalne Grupy Działania gromadzą istotne dane na temat procesu wdrażania Strategii RLKS, które musiały być poddane analizie. Wśród tych danych należy wskazać w szczególności informacje o prowadzonych naborach, dane o postępie rzeczowo-finansowym, wskaźniki realizacji planu komunikacji oraz dane dotyczące doradztwa. Fundacja Socjometr opracowała jednolity zestaw formularzy, na których poszczególne LGD udostępniały te istotne informacje. Analiza tej kategorii danych zastanych pozwoliła na ocenę skuteczności działań prowadzonych przez LGD oraz wskazała, w których obszarach działalność LGD pokrywała się ze zmianami na obszarze objętym LSR sugerowanymi przez wyniki analizy danych pochodzących z GUS.

Reprezentanci Fundacji Socjometr przeprowadzili badania jakościowe we wszystkich małopolskich LGD. Obejmowały one wywiady z pracownikami stowarzyszeń oraz wywiady z przedstawicielami ich organów – Zarządów i organów decyzyjnych (Rad). Wywiady były prowadzone w siedzibach LGD lub online. Rozmowy te odegrały istotną rolę w procesie powstawania raportów. Pozwoliły one na pogłębienie wiedzy na temat przebiegu procesu wdrażania LSR, rozpoznanie problemów pojawiających się w jego trakcie oraz sposobu reagowania na nie przez przedstawicieli Stowarzyszeń. Uzupełnieniem wywiadów był elektroniczny kwestionariusz zawierający pytania otwarte kierowane do prezesów Zarządów LGD oraz przewodniczących Rad Programowych. Zebrane za jego pomocą informacje zostały wykorzystane w czasie formułowania rekomendacji.

W ramach ewaluacji zewnętrznej zbierano także dane ilościowe. Dla każdego LGD przygotowano dwa kwestionariusze ankiety. Pierwsza z nich kierowana była do mieszkańców obszaru objętego Strategią RLKS, a druga do beneficjentów wsparcia osób i przedstawicieli organizacji, które realizowały operacje w ramach jej wdrażania. Zastosowano technikę CAWI (*computer-assisted web interview*), co oznacza, że ankieta przeprowadzona została za pomocą platformy internetowej. Za dystrybucję linka do ankiety odpowiedzialni byli pracownicy poszczególnych Lokalnych Grup Działania. Celem było zgromadzenie co najmniej 100 poprawnie wypełnionych ankiet dla mieszkańców oraz co najmniej 20 ankiet wypełnionych przez beneficjentów. We wszystkich LGD udało się zgromadzić wymaganą dla każdej z ankiet ilość odpowiedzi.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz jej podstawowe założenia

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju (PSR) to Lokalna Grupa Działania, działająca na obszarze gmin należących do powiatu tarnowskiego: Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny i Tuchów. Każda spośród gmin pozostaje w bezpośrednim albo przynajmniej w dalszym sąsiedztwie i można w konsekwencji stwierdzić, iż tworzą one zwarty geograficznie obszar. Dodatkowo obszar jest zbliżony pod względem potencjału rozwojowego, a także da się zaobserwować występowanie na nim podobnych problemów.

Obszar LGD jest położony we wschodniej części województwa małopolskiego, w paśmie Karpat Zewnętrznych i mezoregionie Pogórza Ciężkowickiego. Jego wyróżnikiem jest zróżnicowana rzeźba terenu - od nizinnych terenów po podgórskie. Trzy gminy PSR są gminami wiejskimi (Gromnik, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny), a dwie gminami miejsko-wiejskimi (Ryglice, Tuchów). Łączna powierzchnia obszaru PSR wynosi 440 km², co stanowi 31,2% powierzchni powiatu tarnowskiego. Cechą charakterystyczną jest bliskie sąsiedztwo z jednym z głównych ośrodków miejskich województwa małopolskiego - Tarnowem. Zwraca też uwagę znaczne oddalenie od Krakowa (ok. 100 km).

Rysunek 1. Obszar działania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju

Lokalna Strategia Rozwoju PSR przygotowana została przy udziale społeczności lokalnej, co miało pomóc w wypracowaniu odpowiednich celów i przedsięwzięć, a także wpłynąć na wysoką aktywność mieszkańców i ich zaangażowanie w realizowanie działań. Sama diagnoza obszaru PSR została natomiast opracowana na podstawie analizy danych statystyki publicznej i takich metod partycypacyjnych jak: badania ankietowe, warsztaty konsultacyjne, partycypacyjne planowanie strategiczne (grupa robocza).

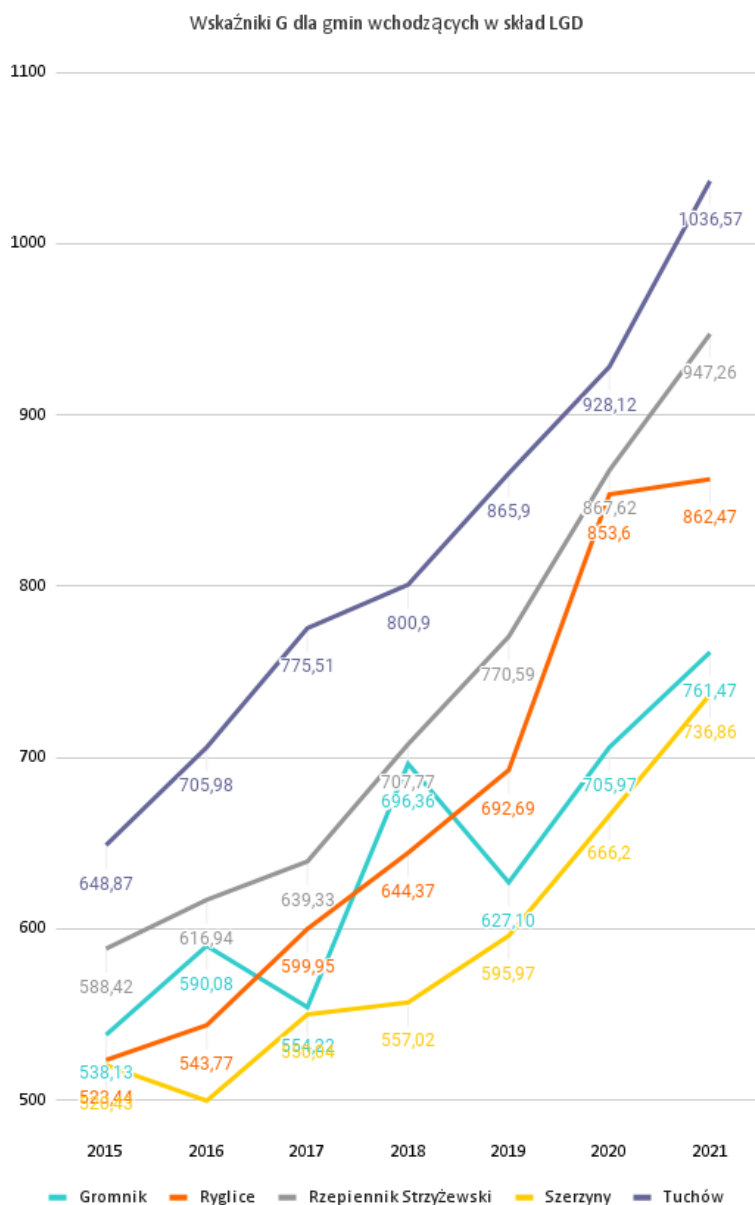
W LSR wskazano, iż liczba mieszkańców obszaru LGD systematycznie rośnie. W ostatnich latach nastąpiło jednak delikatne załamanie tej tendencji. W latach 2015-2020 jedynie gmina Gromnik odnotowała wzrost mieszkańców, w pozostałych gminach widać natomiast jej spadek, choć należy podkreślić, iż nie był on szczególnie duży (największy w gminie Tuchów, gdzie w latach 2015-2020 nastąpił spadek liczby ludności o 346 osób). Na zmiany te wpływ miał przyrost naturalny oraz sytuacja migracyjna. Szczegóły pokazuje poniższa tabela.

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gromnik	8 807	8 833	8 893	8 899	8 922	8 952
Ryglice	11 708	11 696	11 684	11 694	11 652	11 623
Rzepiennik Strzyżewski	6 764	6 756	6 745	6 742	6 738	6 750
Szerzyny	8 003	7 955	7 957	7 975	7 943	7 888
Tuchów	18 155	18 080	18 038	18 043	17 916	17 809

Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

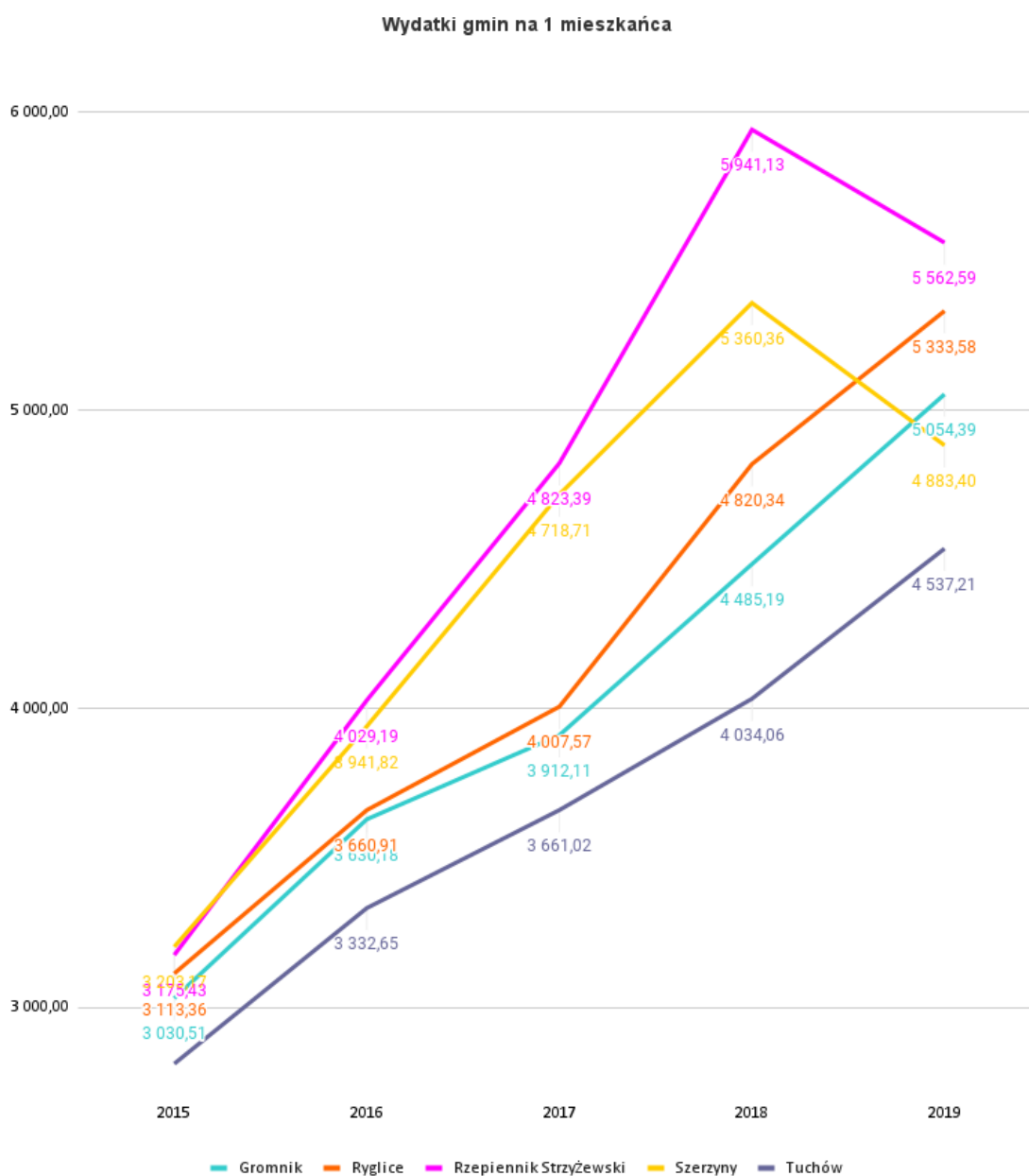
Ważną kwestią, na którą trzeba zwrócić uwagę są dochody gmin. Wyrazem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, stanowiący podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we

wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy. Wskaźniki w 2021 roku w gminach wchodzących w skład LGD kształtują się w przedziale 736,86 (Szerzyny) - 1 036,57 (Tuchów) i widać wyraźną zmianę w porównaniu do 2015 roku, gdy kształtowały się pomiędzy 520,43 (Szerzyny) a 648,87 (Tuchów). Szczegóły pokazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Wskaźnik G dla gmin wchodzących w skład PSR.

W ostatnich latach daje się zaobserwować dość duży wzrost wydatków gmin przynależących do LGD. Najwyższe wydatki w 2019 roku poniosła gmina Rzepiennik Strzyżewski (5 562,59) i warto zauważyć, iż w porównaniu do 2015 roku nastąpił wzrost aż o 2 387,16. Najmniejsze wydatki odnotować można było w 2019 roku w gminie Tuchów, choć w porównaniu do 2015 roku tutaj również wzrost był bardzo duży (o 1 726,28). Zdecydowanie najwięcej wydatków dotyczyło działań „oświata i wychowanie”, „rodzina”, a w dalszej kolejności „administracja publiczna”, „gospodarka komunalna i ochrona środowiska”.

Wykres 2. Wydatki gmin wchodzących w skład PSR na 1 mieszkańca w latach 2015-2019.

Gminy wchodzące w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju nie należą do najbardziej rozwiniętych na tle wszystkich małopolskich gmin (łącznie ich liczba - 182). Biorąc pod uwagę dochody własne budżetu gmin, zajmują one odległe miejsca w klasyfikacji i podobnie rzecz przedstawia się w przypadku kategorii analizującej ilość podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności. Nieco lepiej sytuacja wygląda w przypadku wskaźników opisujących środki w dochodach budżetu gmin na finansowanie projektów unijnych czy wydatki budżetów gmin.

Gmina	Lokaty gmin w województwie w poszczególnych kategoriach w roku 2019			
	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca	Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Gromnik	170	83	100	164
Ryglice	153	109	69	162
Rzepiennik Strzyżewski	163	91	53	176
Szerzyny	165	36	114	174
Tuchów	141	133	155	138

Tabela 2. Gminy wchodzące w skład LGD na tle wszystkich małopolskich gmin.

Aktywizacja ekonomiczna mieszkańców LGD, a tym samym wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości zostało uznane za jeden z najważniejszych celów LSR. Sytuacja ta jest jak najbardziej zrozumiała z uwagi na negatywne trendy demograficzne i potrzebę dążenia do zwiększenia konkurencyjności Pogórza oraz poprawy warunków życia jego mieszkańców.

W LSR zwracano uwagę, iż w 2014 roku udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD wynosił 9,2% i przekraczał liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie małopolskim (7,8%). Wskazywano na problemy dotyczące rosnącego bezrobocia wśród osób młodych (od 18 do 34 lat, które stanowiły aż 62,6% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych), problem bezrobocia wśród osób niemobilnych powyżej 55 roku życia i osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia.

Konsekwencją tego stał się na pewno spadek atrakcyjności osadniczej obszaru LGD i wzmagająca się emigracja zarobkowa.

W ostatnich latach sytuacja dotycząca przedsiębiorczości nieco się poprawiła. W przypadku liczby pracujących w większości gmin obszaru LGD odnotowano wzrost (za wyjątkiem gminy Gromnik). Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Gromnik	562	480	220	156	342	324
Ryglice	566	604	161	189	405	415
Rzepiennik Strzyżewski	491	597	198	229	293	368
Szerzyny	383	440	129	184	254	256
Tuchów	2 240	2 483	861	1 191	1 379	1 292

Tabela 3. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.

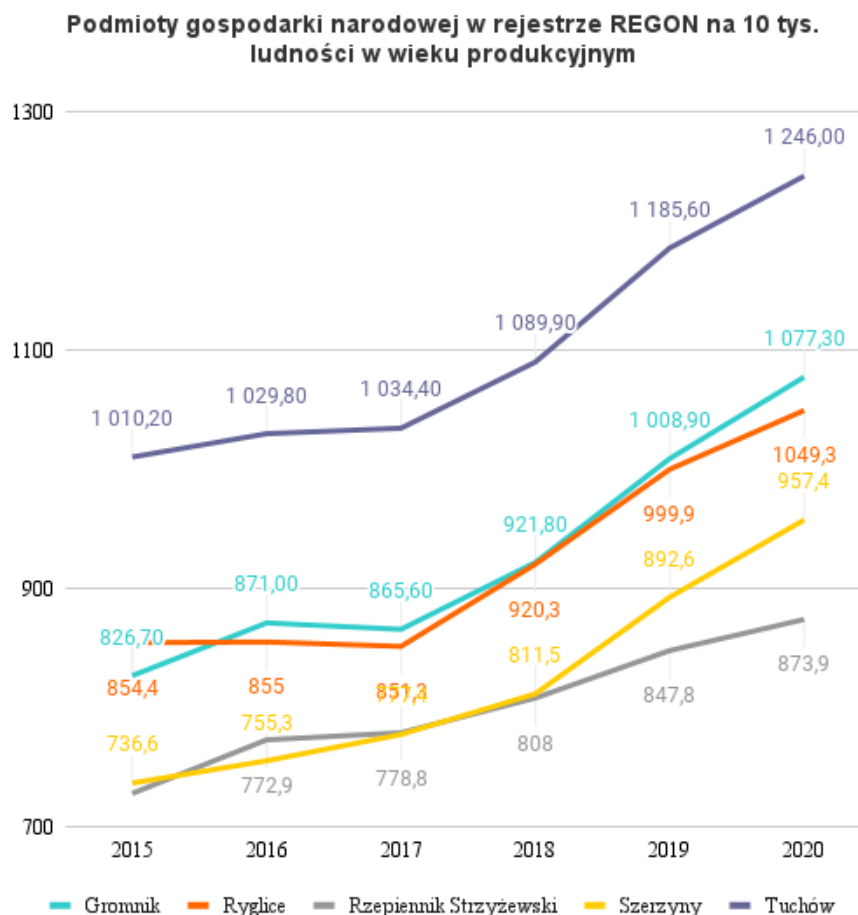
Analiza danych pokazuje także pozytywną tendencję, jaką jest spadek udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności. Zwraca uwagę też znaczna poprawa sytuacji kobiet w tym aspekcie. Miało to niewątpliwie związek z poprawiającą się ogólną sytuacją gospodarczą w Polsce. Jednocześnie należy zauważyć, że pandemia COVID-19 i związany z nią przestój gospodarczy zrodziły nowe zagrożenia dla lokalnego rynku pracy.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Gromnik	6,7	3,8	6,3	2,7	7,2	5,1
Ryglice	5,4	3,1	3,8	2,4	7,2	3,9

Rzepiennik Strzyżewski	5,4	3,6	5,0	3,6	5,8	3,6
Szerzyny	7,1	4,2	5,6	3,2	8,8	5,4
Tuchów	6,7	4,6	5,5	3,8	8,1	5,6

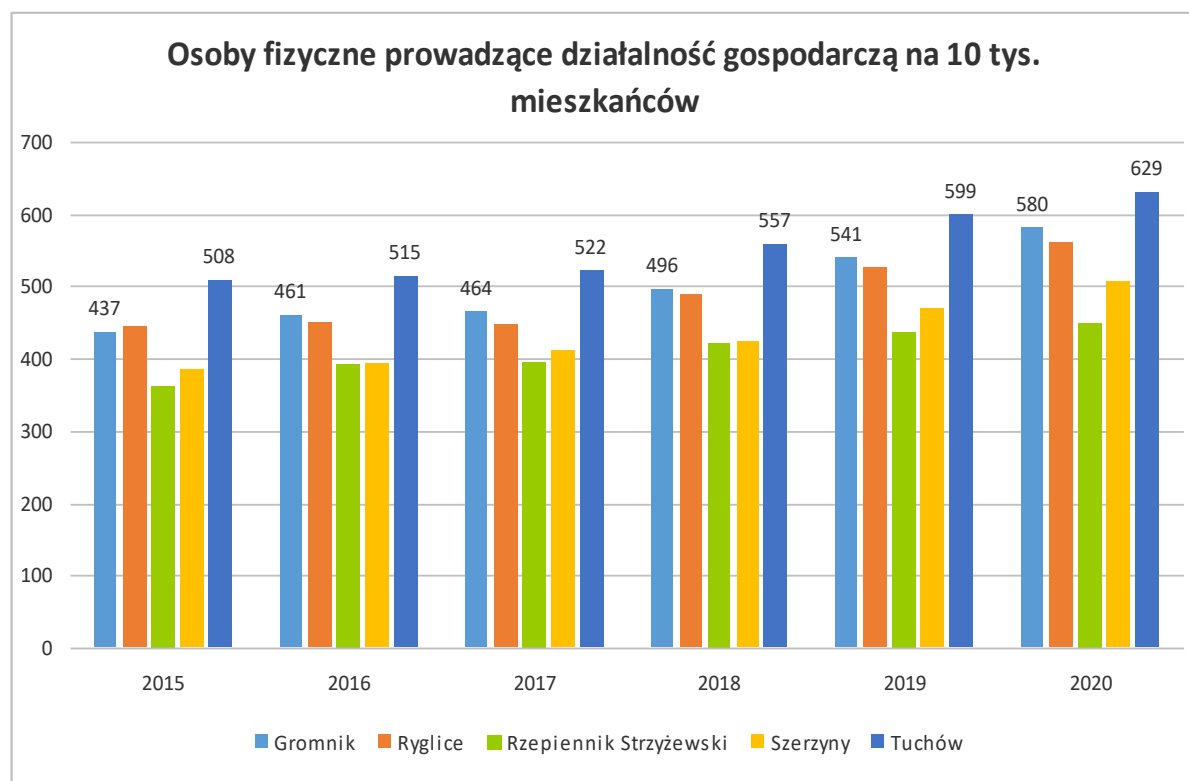
Tabela 4. Gmina Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci w gminach wchodzących w skład PSR.

W LSR wskazano, iż w 2013 na terenie obszaru LGD zarejestrowanych było 2688 podmiotów gospodarczych. Podkreślano także pozytywną dynamikę zmian w tym aspekcie, (przede wszystkim w gminie Gromnik). W przypadku podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym w latach 2015-2020 odnotowano również spory postęp. Wyróżnia się w tym aspekcie gmina Tuchów, gdzie w 2020 roku wskazać można 1 246 podmiotów i warto zauważyć, że liczba ta w porównaniu z 2015 rokiem wzrosła o 235,8. Pozostałe gminy odnotowały mniej lub bardziej zbliżony wzrost.

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

W latach 2015-2020 na obszarze LGD dało się także zaobserwować wzrastającą liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (na 10 tys. mieszkańców). Wszystkie gminy odnotowały podobny postęp, choć największy dotyczył gminy Gromnik. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Wykres 4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.

Ważnym wskaźnikiem aktywności mieszkańców jest zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych. I to właśnie organizacje pozarządowe zostały zaliczone do kluczowych grup odbiorców działań w ramach realizacji LSR. W świetle zapisów tego dokumentu strategicznego są one „wyrazem lokalnej aktywności obywatelskiej, nośnikiem wartości, tradycji i kultury oraz podmiotami aktywnie działającymi na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru LGD, w tym w szczególności w obszarach: zachowania i promocji kultury oraz dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska przyrodniczego, rozwoju turystyki i zagwarantowania spójności społecznej obszaru”.

W LSR zwracano uwagę na fakt, iż na obszarze LGD liczba fundacji, stowarzyszeń oraz organizacji społecznych wynosiła w 2014 roku 20 podmiotów na 10 tys. mieszkańców i była na niższym poziomie niż średnia dla powiatu tarnowskiego (24 organizacje) i średnia dla Małopolski (44 organizacje). Podkreślano jednak, że na terenie Pogórza podmioty te są aktywne w

zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, w czym czołową rolę odgrywały przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje, kluby sportowe, OSP, KGW oraz zespoły ludowe. Zwrócono jednocześnie uwagę na niski poziom profesjonalizacji działalności, niskie kompetencje organizacyjno-prawne i zarządcze, a także niewystarczające zasoby, w tym głównie lokalowe. Dodatkowo wskazano brak spółdzielni socjalnych, łączących cechy przedsiębiorstwa i organizacji społecznej. Podkreślono tym samym konieczność zainicjowania działań wpływających na poprawę sytuacji.

Przedstawiciele grup defaworyzowanych, podobnie jak organizacje pozarządowe, zostali uznani za jedną z kluczowych grup docelowych, do których kierowana jest Lokalna Strategia Rozwoju. Na podstawie diagnozy zaliczono do nich: osoby bezrobotne w wieku 18-34 lata, osoby bezrobotne w wieku 55+, osoby długotrwale bezrobotne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z powodu ubóstwa, bezradności w kwestiach opiekuńczo-wychowawczych, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności. To do nich zdecydowano się kierować działania animacyjne i aktywizujące, związane z kształtowaniem i promowaniem postaw przedsiębiorczych oraz rozwojem infrastruktury społecznej.

Dużym problemem gmin wchodzących w skład PSR jest w tym aspekcie starzejące się społeczeństwo. Analiza struktury wiekowej wskazuje na spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym w populacji obszaru LGD (poza gminą Gromnik, gdzie odnotowano niewielki wzrost) i wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2015-2020. W przypadku ludności w wieku produkcyjnym bardzo niewielkie wzrosty odnotowano w gminie Ryglice i Rzepiennik Strzyżewski, a spadki w pozostałych.

Gmina	Ludność gmin w wieku:					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Gromnik	1 939	1 950	5 528	5 486	1 340	1 516
Ryglice	2 497	2 322	7 280	7 281	1 931	2 020

Rzepiennik Strzyżewski	1 459	1 359	4 149	4 165	1 156	1 226
Szerzyny	1 613	1 528	4 969	4 794	1 421	1 566
Tuchów	3 723	3 511	11 394	10 899	3 038	3 399

Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminach wchodzących w skład PSR.

Obszar LGD cechują także negatywne tendencje migracyjne. W ostatnich latach odnotowano wysokie ujemne saldo migracji, które zdecydowanie największe jest w gminie Tuchów.

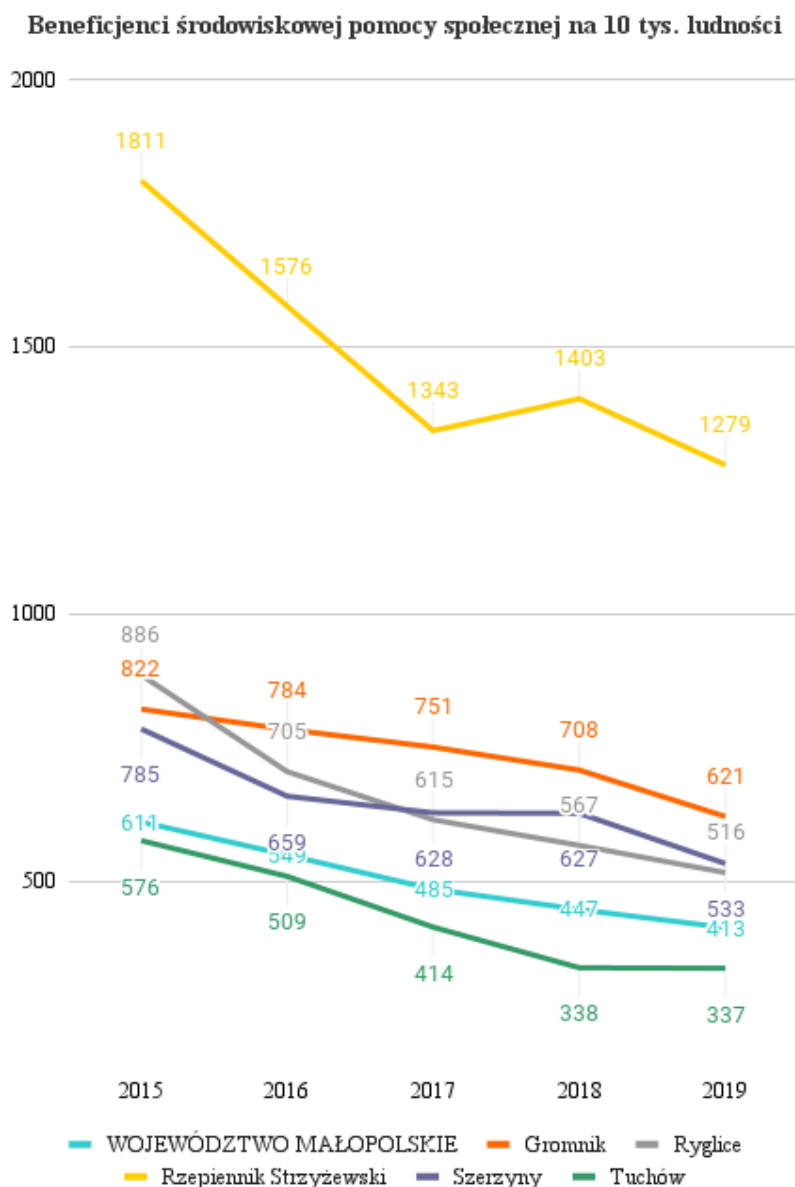
Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD				
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019
Gromnik	0	1	-17	-15
Ryglice	-40	-38	-46	-43
Rzepiennik Strzyżewski	-43	-27	-32	-29
Szerzyny	-21	-29	-33	-40
Tuchów	-66	-61	-44	-152

Tabela 6. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład PSR.

Problemy rynku pracy i lokalnej gospodarki znajdują bezpośrednie przełożenie na sytuację w zakresie realizacji polityki społecznej na analizowanym obszarze. W LSR wskazano, że najczęstszymi powodami udzielania pomocy społecznej na terenie gmin są: ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczych i wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

W ostatnich latach obserwowalny jest spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej. Z jednej strony można więc mówić o pozytywnych efektach polityki społecznej i wzroście poziomu życia, ale z drugiej strony ważną kwestią jest także zmiana kryteriów

przyznawania pomocy. Wartości wskaźnika obrazującego ilość osób objętych pomocą społeczną widać duże zróżnicowanie pomiędzy gminami wchodzącymi w skład PSR. Zdecydowanie największy odsetek korzystających odnotowano w przypadku gminy Rzepiennik Strzyżewski, a najmniejszy w gminie Tuchów. Ta ostatnia jest jedyną gminą obszaru LGD, dla której wartość tego wskaźnika jest niższa od średniej dla województwa małopolskiego).

Wykres 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

W LSR bardzo dużo uwagi poświęcono kwestiom związanym z turystyką i rekreacją, wielokrotnie podkreślając niewykorzystywany potencjał w tym zakresie. Wąlorów jest bowiem na obszarze LGD wiele. Występują tu cenne obszary leśne, w tym parki krajobrazowe - Park

Krajobrazowy Pasma Brzanki i Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy. Na terenie parków krajobrazowych odnaleźć można natomiast sporo pomników przyrody. Wpływają one niewątpliwie pozytywnie na atrakcyjność krajobrazową i rekreacyjno-turystyczną regionu. W tym aspekcie można także wymienić obecność stoków narciarskich, tras nordic walking, gospodarstw agroturystycznych, turystycznych wiat, kilkunastu stadnin koni. W LSR wskazano także, iż Pogórze ma predyspozycje, by stać się liderem enoturystyki w skali Małopolski. Do atrakcji zaliczono również fakt, iż na terenie LGD występują naturalne wypływy siarczkowych wód mineralnych, które mogą mieć zastosowanie w leczeniu, a także stanowić interesującą atrakcję w ramach spędzania czasu wolnego. Podkreślono coraz większą popularność cyklicznych imprez, w tym Pogórzańskiego Święta Wina i Miodu, Festiwalu Kultury Pogórzanskiej, Międzynarodowych Spotkań Miast Bliźniaczych, Święta Chleba w Rzepienniku Strzyżewskim i Dni Gmin Szerzyny.

W kontekście problemów wpływających na niewykorzystywanie potencjału turystycznego wymieniono między innymi: niewystarczającą infrastrukturę turystyczno-wypoczynkową, brak spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej gmin, niedostatecznie rozwiniętą sieć szlaków pieszych i tras rowerowych, niewykorzystywanie systemu promocji, wizualizacji oraz informacji dotyczących oferty spędzania czasu wolnego, a dodatkowo zły stan techniczny części zabytkowych obiektów. Brakowało także organizacji skupiających swą aktywność na działaniach związanych z turystyką. Warto dodać, iż duże znaczenie dziedzictwa przyrodniczego i materialnego dla rozwoju obszaru LGD podkreślali w czasie badań na etapie tworzenia LSR sami mieszkańcy. Problemy te znajdują odzwierciedlenie w danych dotyczących turystycznych obiektów noclegowych, których liczba jest mała i nie uległa w ostatnich latach zwiększeniu.

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat			
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020
Gromnik	1	1	0
Ryglice	-	-	-
Rzepiennik Strzyżewski	-	-	-
Szerzyny	-	-	-
Tuchów	3	3	3

Tabela 7. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład PSR.

Cele ewaluowanej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zostały opracowane z udziałem społeczności lokalnej przy zastosowaniu badań ankietowych, warsztatów konsultacyjnych, partycypacyjnego planowania strategicznego i otwartego naboru kart projektów.

Pierwszy cel ogólny dotyczy **aktywizacji ekonomicznej mieszkańców Pogorza**. W jego ramach wskazano cel szczegółowy - wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości lokalnej, w tym wśród osób z grup defaworyzowanych. Cel ten odpowiada na szereg problemów, w tym wzrastający poziom bezrobocia, wzrost odsetka osób długotrwale bezrobotnych i osób korzystających z pomocy społecznej, a także słabo rozwiniętej promocji i sprzedaży lokalnych produktów (m.in. wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych) oraz słabo rozwiniętej infrastruktury noclegowej i gastronomicznej.

Drugi cel główny dotyczy **wzmacniania kapitału społecznego na terenie Pogorza i włączenia w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego**. Stanowi on odpowiedź na takie problemy jak: niewystarczająca liczba funkcjonujących organizacji i niski poziom ich kompetencji, brak dostępu do istotnych zasobów (np. lokalowych), brak oferty edukacyjnej bazującej na dziedzictwie lokalnym, negatywne tendencje migracyjne, braki w świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie ekologii, niedostatecznie rozwinięta komunalna infrastruktura kanalizacyjna. W ramach tego celu wskazano cele szczegółowe - ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz zwiększenie poziomu spójności społecznej Pogorza.

Kompleksowa oferta spędzania czasu wolnego na terenie Pogorza to trzeci cel ogólny. W jego ramach wyznaczono dwa cele szczegółowe - rozwój bazy i oferty turystycznej oraz promowanie obszaru objętego LSR (w tym produktów i usług lokalnych). Cel ten odpowiada na takie problemy jak: brak zintegrowanego systemu promocji oferty czasu wolnego na obszarze LGD, brak spójnego systemu identyfikacji wizualnej, niski poziom estetyki przestrzeni publicznej, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura czasu wolnego, zły stan techniczny części szlaków i obiektów turystyczno-rekreacyjnych.

Wskazane przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju cele (ogólny i szczegółowe), przypisane im przedsięwzięcia i wskaźniki odpowiadają niewątpliwie na problemy, które zostały zdiagnozowane poprzez analizę danych oraz konsultacje społeczne prowadzone na obszarze LGD w 2015 roku. Osiągnięcie określonych pułapów wskaźników daje szansę na zniwelowanie

słabych stron obszaru. W konsekwencji można stwierdzić, że Lokalna Strategia Rozwoju mogła przyczynić się do pozytywnych zmian na obszarze Lokalnej Grupy Działania.

5.2. Rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR

Ocena postępu rzeczowo-finansowego pozwala sprawdzić pierwsze efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ewaluacja jest możliwa dzięki danym dotyczącym wartości wskaźników produktu, przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć na etapie tworzenia LSR. Umiejętny dobór wskaźników zwiększa możliwość dobrej orientacji w realizowaniu celów szczegółowych. Na początek warto przyrzeć się samej historii naborów, której szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Data naboru	Przedsięwzięcie (K – konkurs, O – operacja własna, G – projekt grantowy)	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych wniosków	Liczba podpisanych umów	Protesty złożone	Protesty / odwołania uwzględnione
09.11.2016 r. do 23.11.2016 r.	Nr 1/2016 - Przedsięwzięcie 1.1.1 Zakładanie nowych działalności gospodarczych	15	11	10	3	0
01.02.2017 r. do 15.02.2017	Nr 2/2017 - Przedsięwzięcie 2.2.2 Organizacja imprez cyklicznych: Pogórzańskie Święto Winai Miodu, Festiwal Kultury Pogórzańskiej, Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych, Święto Chleba w Rzepienniku Strzyżewskim, Dni Gminy Szerzyny. (K)	0	0	0	0	0
01.02.2017 r. do 15.02.2017	Nr 1/2017 – Rozwijanie działalności gospodarczej (K)	21	19	7	4	0
12.06.2017 r. do 29.06.2017	Nr 3/2017 - Przedsięwzięcie 2.2.2 Organizacja imprez cyklicznych: Pogórzańskie Święto Wina i Miodu, Festiwal Kultury Pogórzańskiej, Międzynarodowe Spotkanie Miast (K)	0	0	0	0	0
12.06.2017 r. do 29.06.2017	Nr 4/2017 - Przedsięwzięcie 2.2.3 Kreowanie przestrzeni i wydarzeń sprzyjających spójności społecznej. (K)	5	5	3	1	0
12.06.2017 r. do 29.06.2017	Nr 5/2017 - Przedsięwzięcie 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury. (K)	4	4	2	0	0
31.10.2017 r. do 15.11.2017r.	Nr 6/2017 - Przedsięwzięcie 2.1.1 Edukacja różnych grup	1	1	1	0	0

	społecznych w zakresie dziedzictwa lokalnego i regionalnego. (K)					
31.10.2017 r. do 15.11.2017	Nr 7/2017 - Przedsięwzięcie 2.1.3 Wyposażenie grup kultywujących tradycje oraz zakup obiektów i przedmiotów charakterystycznych dla dziedzictwa lokalnego i regionalnego. (K)	9	9	9	0	0
31.10.2017 r. do 15.11.2017	Nr 8/2017 - Przedsięwzięcie 2.1.4 Realizacja operacji i prowadzenie badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz wydawanie publikacji z tego zakresu. (K)	5	5	3	0	0
31.10.2017 r. do 15.11.2017	Nr 9/2017 - Przedsięwzięcie 3.2.2 Zintegrowana promocja obszaru LGD. (K)	1	1	1	0	0
11.12.2017 r. do 27.12.2017r	Nr 10/2017 - Przedsięwzięcie 2.2.2 Rozwój oferty kulturalnej na rzecz mieszkańców obszaru i turystów. (K)	5	5	5	0	0
11.12.2017 r. do 27.12.2017r	Nr 11/2017 - Przedsięwzięcie 2.2.4 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w zakresie zwiększenia spójności społecznej mieszkańców. (K)	1	1	1	0	0
08.01.2018 r. do 22.01.2018r.	Nr 1/2018 - Przedsięwzięcie 1.1.1 Zakładanie nowych działalności gospodarczych. (K)	1	0	0	0	0
08.03.2018 r. do 22.03.2018r.	Nr 2/2018 - Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększenie zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych. (K)	6	6	2	0	0
03.04.2018 r. do 16.04.2018r.	Nr 3/2018 - Przedsięwzięcie 1.1.1 - Zakładanie nowych działalności gospodarczych. (K)	7	7	4	0	0
03.04.2018 r. do 16.04.2018r.	Nr 4/2018 - Przedsięwzięcie 2.2.3 Kreowanie przestrzeni i wydarzeń sprzyjających spójności społecznej. (K)	4	4	4	0	0
03.04.2018 r. do 16.04.2018r.	Nr 5/2018 – Przedsięwzięcie 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym	4	4	4	0	0

	małej architektury. (K)					
06.12.2018 r. do 21.12.2018r.	Nr 6/2018 – Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększenie zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych. (K)	3	2	0	0	0
06.03.2019 r. do 20.03.2019r.	Nr 1/2019 – Przedsięwzięcie 2.1.3 Wyposażenie grup kultywujących tradycje oraz zakup obiektów i przedmiotów charakterystycznych dla dziedzictwa lokalnego i regionalnego.	1	1	1	0	0
06.03.2019 r. do 20.03.2019r.	Nr 2/2019 – Przedsięwzięcie 2.1.4 Realizacja operacji i prowadzenie badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz wydawanie publikacji z tego zakresu. (K)	2	2	1	0	0
06.03.2019 r. do 20.03.2019r	Nr 3/2019 – Przedsięwzięcie 2.2.3 Kreowanie przestrzeni i wydarzeń sprzyjających spójności społecznej. (K)	2	2	2	0	0
06.03.2019 r. do 20.03.2019r.	Nr 4/2019 – Przedsięwzięcie 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury. (K)	3	3	2	0	0
17.06.2019 r. do 01.07.2019r.	Nr 5/2019 – Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększenie zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych. (K)	4	4	2	0	0
17.06.2019 r. do 01.07.2019r.	Nr 6/2019 – Przedsięwzięcie 2.1.2 Restauracja, odnowienie, remont, oznakowanie istniejącego dziedzictwa materialnego, w tym wpisanego do rejestru zabytków (K)	3	3	3	0	0
01.08.2019 r. do 14.08.2019r.	Nr 7/2019 – Przedsięwzięcie 1.1.1 Zakładanie nowych działalności gospodarczych. (K)	11	11	10	0	0

26.08.2019 r. do 09.09.2019r.	Nr 8/2019 – Przedsięwzięcie 2.1.4 Realizacja operacji i prowadzenie badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz wydawanie publikacji z tego zakresu. (K)	1	1	1	0	0
26.08.2019 r. do 09.09.2019r.	Nr 9/2019 – Przedsięwzięcie 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury. (K)	2	2	1	0	0
06.12.2019 r. do 19.12.2019r.	Nr 10/2019 – Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększenie zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych. (K)	10	10	7	0	0
06.12.2019 r. do 19.12.2019r.	Nr 11/2019 – Przedsięwzięcie 3.2.2 Zintegrowana promocja obszaru LGD. (K)	1	1	1	0	0
19.02.2020 r. do 04.03.2020r.	Nr 1/2020 – Przedsięwzięcie 3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury. (K)	1	1	1	0	0
08.10.2020 r. do 22.10.2020	Nr 2/2020 – Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększenie zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych. (K)	4	3	1	0	0
18/10/2017	INFORMACJA O PLANOWANEJ REALIZACJI OPERACJI WŁASNEJ NR 1/2017/OW (O)	1	1	0	0	0
27/07/2018	INFORMACJA O PLANOWANEJ REALIZACJI OPERACJI WŁASNEJ NR 1/2018/OW (O)	1	1	0	0	0
08/10/2018	INFORMACJA O PLANOWANEJ REALIZACJI OPERACJI WŁASNEJ NR 2/2018/OW (O)	1	1	1	0	0

Tabela 8. Nabory w ramach realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.

Warto zauważyć, że niewielkie zmiany w LSR, przeprowadzane w ostatnich latach, miały związek z koniecznością dostosowywania się do nowych uwarunkowań oraz potrzebą naprawienia drobnych błędów w dokumencie strategicznym. Zmiany polegały przede wszystkim na doprecyzowaniu poszczególnych kryteriów wyboru operacji, usuwaniu niepomocnych kryteriów, aktualizacji i łączeniu wskaźników (i tym samym puli finansów przypisanych do różnych przedsięwzięć), dokładaniu dodatkowych środków uzyskanych z premii, zmiany przedsięwzięć i ich zakresu oraz zmiany wysokości planowanego wsparcia (w tym przesuwanie środków pomiędzy przedsięwzięciami).

Wykorzystanie środków finansowych przebiega bardzo sprawnie. Ma to niewątpliwie związek z tym, iż w Pogórzeńskim Stowarzyszeniu Rozwoju nabory ogłaszane są systematycznie, a dodatkowo LGD podjęła decyzje o przyspieszaniu niektórych naborów (w 2017 i 2019 roku ogłoszono ich aż 11). Miało to przede wszystkim związek z dużym zainteresowaniem mieszkańców możliwym do uzyskania wsparciem, w tym przede wszystkim ogromnym zainteresowaniem przedsiębiorców środkami na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej. Przykładowo, w styczniu 2017 roku złożono aż 21 wniosków w naborze na rozwój działalności. Warto też odnotować, że LGD szybko reagowało w przypadku braku zainteresowania przedsięwzięciami czy w przypadku stwierdzenia wystąpienia błędów. Przykładowo przedsięwzięcie „2.2.2. Organizacja imprez cyklicznych” zostało zastąpione przez „2.2.2. Rozwój oferty kulturalnej na rzecz mieszkańców obszaru i turystów”, a także doszło do połączenia dwóch przedsięwzięć w ramach jednego „celu szczegółowego – „1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększanie zatrudnienia” oraz „1.1.2 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych” (powstały w ten sposób dwa przedsięwzięcia z tym samym numerem). Osiągnięte efekty realizacji LSR wskazują, że decyzje dotyczące zmian w dokumencie strategicznym były słuszne. Doskonale też widać, iż akcje informacyjne promujące nabory były przeprowadzone profesjonalnie. Obejmowały one m.in. informowanie mieszkańców o konkursach w mediach społecznościowych, na stronach internetowych czy w trakcie spotkań w gminach.

Warto również zauważyć, że poza dużym zainteresowaniem środkami na utworzenie i rozwój działalności gospodarczej, powodzeniem cieszyły się nabory dotyczące m.in. wyposażenia grup kultywujących tradycje oraz zakup obiektów i przedmiotów

charakterystycznych dla dziedzictwa lokalnego i regionalnego, nabory na operacje dotyczące badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz przedsięwzięcia związane z wydawaniem publikacji z tego zakresu, a także budowy infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury.

Na kalendarz naborów wpływał fakt, że część wybranych przez LGD do realizacji wniosków została odrzucona przez Urząd Marszałkowski. Zdarzało się także, że przedsiębiorcy rezygnowali z realizacji operacji. Było to spowodowane głównie długim terminem rozpatrywania wniosków przez UMWM, Zdarzało się także, że potencjalni beneficjenci nie do końca rozumieli konsekwencje otrzymania środków i rezygnowali z nich, gdy po wyborze wniosków dokładniej poznali uwarunkowania realizacji swoich operacji. Warto także podkreślić, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju nie realizowało w ogóle projektów grantowych, głównie z uwagi na problematyczność procedury ich przeprowadzania. Stowarzyszenia i organizacje lokalne korzystają jednak z konkursów i w ten sposób skutecznie sięgają po środki w ramach realizacji LSR (np. OSP, kultury sportowe, KGW).

Kolejną kwestią wymagającą analizy jest to, jak PSR radziło sobie z osiągnięciem zakładanych docelowych wartości wskaźników. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące postępu rzeczowego.

Cel ogólny	Cel Szczegółowy	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%) 2018		Realizacja (%) 2019		Realizacja (%) 2020		Realizacja (%) 31.05.2021	
						U	P	U	P	U	P	U	P
1 AKTYWIZACJA EKONOMICZNA MIESZKAŃCÓW POGÓRZA	1.1. Wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości lokalnej, w tym wśród osób z grup defaworyzowanych	1.1.1 Zakładanie nowych działalności gospodarczych;	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	operacja	24 (w 2018 roku 14)	78,57	71,43	58,33	54,17	100	83,33	100	100
		1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększanie zatrudnienia	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, w tym zwiększanie zatrudnienia	operacja	22	54,54	13,64	54,54	36,36	86,36	45,46	86,36	81,81
		1.1.2 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych	Liczba szkoleń z zakresu zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych	szkolenie	8	0	0	87,5	12,5	75	50	75	62,5
2 WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO NA TERENIE POGÓRZA I WŁĄCZENIE W OBIEG SPOŁECZNO-GOSPODARZY ZASOBÓW DZIEDZICTWA LOKALNEGO I REGIONALNEGO	2.1. Ochrona i zachowanie zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego	2.1.1 Edukacja różnych grup społecznych w zakresie dziedzictwa lokalnego i regionalnego	Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych w zakresie dziedzictwa lokalnego i regionalnego	działanie	10	100	0	100	100	100	100	100	100
		2.1.2 Restauracja, odnowienie, remont, oznakowanie istniejącego dziedzictwa materialnego, w tym wpisanego do rejestru zabytków	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii	sztuka	3	0	0	100	0	100	100	100	100
		2.1.3 Wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury i dziedzictwa	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury i	operacja	10	90	0	100	90	100	100	100	100

		kulturowego	dziedzictwa kulturowego										
		Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	podmioty	5	100	0	120	100	120	100	120	100	
		2.1.4 Realizacja operacji i prowadzenie badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz wydawanie publikacji z tego zakresu	publikacje	16	68,75	0	93,75	68,75	112,5	112,5	112,5	112,5	
		2.1.5 Edukacja różnych grup społecznych w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałania niekorzystnym zmianom klimatu	działanie	6 (w 2018 roku 5)	100	0	83,33	83,33	83,33	83,33	83,33	83,33	
	2.2. Zwiększanie poziomu spójności społecznej terenu Pogórza	2.2.2 Rozwój oferty kulturalnej na rzecz mieszkańców obszaru i turystów	Liczba zorganizowanych działań dotyczących oferty kulturalnej	działanie	20	140	0	140	140	140	140	140	140
		2.2.3 Kreowanie przestrzeni i wydarzeń sprzyjających spójności społecznej	Liczba nowych/zmodernizowanych/ wyremontowanych lub wyposażonych obiektów mających znaczenie dla zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców	obiekt	10	60	20	100	50	100	100	100	100
		2.2.4 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w zakresie zwiększenia spójności społecznej mieszkańców	Liczba działań animacyjnych/ edukacyjnych ukierunkowanych na wzmacnianie spójności społecznej	działanie	35	102 86	0	102, 86	0	102, 86	102, 86	102,8 6	102,8 6
		2.2.5 Działania służące aktywizacji społeczności Pogórza	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	podmioty	150	74,67	-	95,33	85,33	90,67	90,67	90,67	90,67

			Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	spotkania	30	83,33	0	100	100	116,67	116,67	116,67	116,67	
		2.2.6 Działania służące podnoszeniu kompetencji osób zaangażowanych we wdrażanie LSR	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	26	450	0	511,54	511,54	561,54	561,54	561,54	561,54	
			Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	45	66,67	0	75,56	75,56	88,89	88,89	88,89	88,89	
3 KOMPLEKSOWA OFERTA SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO NA TERENIE POGÓRZA	3.1. Rozwój bazy i oferty turystycznej	3.1.1 Tworzenie, odtwarzanie, modernizowanie ścieżek rekreacyjno-turystycznych	Liczba utworzonych, odtworzonych lub zmodernizowanych ścieżek rekreacyjno-turystycznych	ścieżki	3	0	0	0	0	0	0	0	0	
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	projekt	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	LGD	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury	obiekt	20	40	10	80	40	100	80	100	80	
	3.2. Promowanie obszaru objętego LSR w tym produktów lub usług lokalnych	3.2.1 Rozwój, popularyzacja i odtwarzanie produktów lokalnych Pogórza	Liczba nowych, odtworzonych lub promowanych produktów lokalnych	produkt	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	projekt	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	LGD	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.2.2 Zintegrowana promocja obszaru LGD	Liczba zorganizowanych działań lub wydarzeń promocyjnych	wydarzenia	20	50	0	50	50	100	50	100	50	

Tabela 9. Postęp rzeczowy w realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.

W przypadku pierwszego celu, jakim jest aktywizacja ekonomiczna mieszkańców Pogorza, do 31 maja 2021 roku udało się zrealizować zdecydowaną większość przedsięwzięć. Wyplacono już w całości środki przeznaczone na operacje na utworzenie nowego przedsiębiorstwa. W 2019 roku stopień realizacji spadł, ale tylko dlatego, że podwyższono docelowe wartości wskaźnika przypisanego do tego przedsięwzięcia. Warto podkreślić, iż wskaźnik ten zostanie wkrótce ponownie zwiększony do 35 (w momencie przeprowadzania badań wartość docelowa w aktualnej LSR wynosi 24) w związku z dodatkowymi funduszami. Wyplacono już 82% środków na rozwój istniejącego przedsiębiorstwa, ale i w tym przypadku będzie jeszcze przeprowadzany nabór (opóźnienia w realizacji przedsięwzięć z zakresu rozwoju przedsiębiorczości mają związek z rezygnacją i rozwiązywaniem umów z uwagi na sytuację epidemiologiczną). Bardzo dobrze prezentują się też wskaźniki dotyczące szkoleń z zakresu działalności gospodarczej - podpisano już 75% umów i wyplacono 62,5% środków.

Pogorzańskie Stowarzyszenie Rozwoju bardzo dobrze radzi sobie również z realizowaniem drugiego celu ogólnego, jakim jest wzmocnienie kapitału społecznego na terenie Pogorza i włączenie w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego. Wyplacono już środki na niemal wszystkie z przedsięwzięć i warto zauważyć, że w przypadku niektórych wskaźników wartość przekroczyła 100% (np. na wydanie publikacji, realizację operacji albo badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego). Brakujący wskaźnik przeprowadzonych działań edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania niekorzystnym zmianom klimatu zostanie zrealizowany w ramach projektów współpracy.

W ramach trzeciego celu ogólnego, który dotyczy tworzenia kompleksowej oferty spędzania czasu wolnego na terenie Pogorza, do tej pory udało się niemal w całości zrealizować tylko dwa przedsięwzięcia, jakimi są budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (80% środków wyplaconych, 100% zakontraktowanych) oraz promocja obszaru LGD (50% środków wyplaconych, 100% zakontraktowanych). Brakujące działania z trzeciego celu czekają na realizację i wszystkie będą wykonywane w ramach projektów współpracy.

Spośród ciekawszych projektów warto zwrócić uwagę na „Pogorzańską chatę” w Piotrkowicach, gdzie mogą zatrzymać się turyści. Udało się też zbudować boisko wielofunkcyjne, zmodernizować urządzenia w piekarni, przygotować efektowne

wydawnictwa promocyjne. Środki przeznaczono również na mobilną myjnię parową, gabinet logopedyczny i fizjoterapeutyczny, dużą firmę meblową czy działalność związaną z zakładaniem i pielęgnacją ogrodów. Spośród działań edukacyjnych można wymienić kulinarne i ekologiczne warsztaty przeprowadzane między innymi w lokalnych szkołach.

Przedsięwzięcia	Budżet w LSR	Postęp finansowy narastająco							
		2018		2019		2020		2021 (stan na 31.05.)	
		Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona
1.1.1 Zakładanie nowych działalności gospodarczych	1 590 000 (w 2018 roku 900 000)	750 000	700 000	890 000	890 000	1 590 000	1 534 799,94	1 590 000	1 589 999,94
1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększanie zatrudnienia 1.1.2 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych	2 600 000	1 673 066	280 272	1 261 149	976 369	2 238 679	1 136 531,45	2 259 183	2 113 224,46
2.1.1 Edukacja różnych grup społecznych w zakresie dziedzictwa lokalnego i regionalnego	100 000	99 991	0,00	99 991	99 991	99 991	99 991	99 991	99 991
2.1.2 Restauracja, odnowienie, remont, oznakowanie istniejącego dziedzictwa materialnego, w tym wpisanego do rejestru zabytków	300 000	0,00	0,00	299 988	0,00	280 104,44	280 104,44	280 104,44	280 104,44
2.1.3 Wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury i dziedzictwa kulturowego	480 000	431 993	0,00	479 969,83	431 993	479 968,80	479 968,80	479 968,8	479 968,8
2.1.4 Realizacja operacji i prowadzenie badań z zakresu dziedzictwa lokalnego i regionalnego oraz wydawanie publikacji z tego zakresu	200 000	119 999,80	0,00	149 583,10	109 583,10	199 083,10	199 083,10	199 083,1	199 083,1
2.1.5 Edukacja różnych grup społecznych w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałania niekorzystnym zmianom klimatu	40 000	40 000	0,00	39 390	39 390	39 390	39 390	39 390	39 390
2.2.2 Rozwój oferty kulturalnej na rzecz mieszkańców obszaru i turystów	300 000	286 983,25	0,00	286 983,25	286 983,25	286 640,10	286 640,10	286 640,1	286 640,1
2.2.3 Kreowanie przestrzeni i wydarzeń sprzyjających spójności społecznej	485 000	296 233,48	104 477,23	466 744,06	323 764,06	482 654,32	482 654,32	482 654,32	482 654,32
2.2.4 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w	105 000	98 500	0,00	98 500	0,00	98 500	98 500	98 500	98 500

zakresie zwiększenia spójności społecznej mieszkańców									
2.2.5 Działania służące aktywizacji społeczności Pogórza	1 296 000	1 296 000	107 193,83	1 296 000	929 622,49	1 296 000	1 178 036,73	1 296 000	1 178 036,73
2.2.6 Działania służące podnoszeniu kompetencji osób zaangażowanych we wdrażanie LSR	189 000	189 000	15 632,43	189 000	15 632,43	189 000	17 352,43	189 000	17 352,43
3.1.1 Tworzenie, odtwarzanie, modernizowanie ścieżek rekreacyjno-turystycznych	165 000 (w 2018 roku 66 000)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0
3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury	580 000	232 209,61	57 986,90	463 750,61	183 300,13	552 040,05	450 682,74	552 040,05	450 682,74
3.1.3 Tworzenie, odtwarzanie, modernizowanie, ścieżek turystycznych	384 000	-	-	-	-	0,00	0,00	0	0
3.2.1 Rozwój, popularyzacja i odtwarzanie produktów lokalnych Pogórza	150 000 (w 2018 roku 130 000)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0
3.2.2 Zintegrowana promocja obszaru LGD	210 000	105 000	0,00	105 000	105 000	210 000	105 000	210 000	105 000

Tabela 10. Postęp finansowy w realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.

Dane w powyższej tabeli pokazują, że w całości udało się zrealizować budżet na zakładanie nowych działalności gospodarczych, ale warto podkreślić jest to, iż budżet tego przedsięwzięcia wzrośnie jeszcze o 770 tysięcy (na 11 projektów). Niemal w całości zostały już wypłacone środki na kolejne przedsięwzięcia, czyli 1.1.2 Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, w tym zwiększanie zatrudnienia; 1.1.2 Podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR z zakresu zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności dla osób defaworyzowanych.

Realizacja drugiego celu w zasadzie została zakończona już w całości i wszystkie środki zostały wypłacone. Warto podkreślić jest to, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju w ramach drugiego celu zrealizowało więcej przedsięwzięć niż pozwalał na to pierwotnie zakładany budżet. W przypadku trzeciego celu wypłacono już większość środków na budowę infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym małej architektury oraz połowę na promocję obszaru LGD (całość jest już przyznana). Pojawią się środki na infrastrukturę (850 000), a brakujące wartości wskaźniki zostaną osiągnięte dzięki realizacji projektów współpracy.

W kontekście postępu finansowego należy też zauważyć, że w przyszłości dodatkowe środki pojawią się w wyniku przewalutowania LSR. Generalnie postęp realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nie budzi większych zastrzeżeń, a warto podkreślić jest, iż spora część spośród wskaźników została już zrealizowana (tzn. osiągnięto zakładane wartości docelowe). Poziom realizacji przedsięwzięć zbliża więc LGD do osiągnięcia zamierzonych w LSR celów. Nie może dziwić, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zajmuje wysokie miejsce w województwie małopolskim biorąc pod uwagę kontraktowanie i wykorzystywanie środków finansowych.

5.3. Projekty współpracy

Projekty współpracy są aktualnie (t.j. w lipcu 2021 roku) dopracowywane. Jeden z nich będzie dotyczył ścieżek nordic walking i zostanie zrealizowany na terenie 5 LGD („Dunajec-Biała”, „Na Śliwkowym Szlaku”, „Zielony Pierścień Tarnowa”, „Kwartet na Przedgórzu”). Drugi projekt, dotyczący infrastruktury rowerowej będzie realizowany na terenie 3 LGD (oprócz PSR także „Dunajec-Biała”, „Na Śliwkowym Szlaku”). Trzeci projekt będzie miał natomiast charakter międzynarodowy i w jego skład wejdzie 13 LGD, a dotyczyć będzie promowania marki lokalnej. Warto podkreślić jest to, że wszystkie projekty są

spójne i mają służyć stworzeniu tzw. Mikroregionu Pogórza. W ten sposób wykorzystany ma być istniejący na obszarze potencjał i wpłynąć na rozwój m.in. turystyki weekendowej. Niewątpliwie docenić należy wysoki profesjonalizm i przemyślane podejście do tematu. Podkreślić także należy, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju będzie mogło poświęcić realizacji projektów współpracy odpowiednio dużo należyj im uwagi. Wynika to z faktu, że realizacji LSR w tej Lokalnej Grupie Działania jest bardzo zaawansowana. Nie będzie więc zagrożenia kumulacją różnych inicjatyw i zadań w ostatnim okresie jej wdrażania.

5.4. Działania poza RLKS

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju jest bardzo aktywne w realizacji działań poza RLKS i stara się, by były one spójne z LSR. Dodatkowe projekty realizowane przez Stowarzyszenie dotyczą przede wszystkim promocji obszaru jego działania oraz tworzenia warunków do pełnego wykorzystywania jego potencjału rozwojowego.

Spośród projektów i działań realizowanych przez LGD poza działaniem LEADER w trakcie wdrażania perspektywy finansowej 2014-2020, warto zwrócić uwagę na organizację II Międzynarodowego Festiwalu Wina TUCHOVINIFEST w Tuchowie. Data realizacji działania to 5-25 sierpnia 2017 roku, ale w tym przypadku mamy do czynienia z kontynuowaniem wcześniejszych działań (festiwal ma charakter cykliczny). Prócz zorganizowania wydarzenia, LGD przygotowało warsztaty szkoleniowe, seminarium, konkurs winiarski, wystawę oraz występy artystyczne. Budżet działania wyniósł 12 536 zł, a dofinansowanie pochodziło z „małego grantu” Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Inną ciekawą inicjatywą jest festiwal stowarzyszeń i organizacji non-profit „Kultura osadzona w tradycji i obyczaju ludowym”, który odbywał się 27.06 - 2.08.2019 w Tuchowie, (w tym przypadku także mamy do czynienia z corocznym wydarzeniem). W jego ramach zaprezentowano 20 stoisk wystawienniczych, 40 prezentacji rzemiosła, 20 programów artystycznych i wydrukowano 200 zaproszeń. W wydarzeniu wzięło udział 500 osób ze stowarzyszeń. Budżet wyniósł 26 815,05 i został dofinansowany z konkursu grantowego „Mecenat Małopolski”.

W dniach 8.10 - 20.11.2018 przeprowadzono warsztaty dotyczące lokalnych strojów ludowych. W ich ramach zorganizowano 5 wydarzeń, zaangażowano 3 artystów (i jedną osobę nie będącą artystą), wydano tysiąc broszur i jedną publikację. W warsztatach wzięło udział 150 uczestników i 5 partnerów. Budżet działania wyniósł 16 429,41 zł, a dofinansowanie pochodziło z programu dotacyjnego Kultura-Interwencje 2018 EtnoPolska.

Jeszcze raz warto podkreślić jest zaangażowanie Zarządu LGD w realizację działań poza RLKS. Część spośród planowanych przez Stowarzyszenie projektów nie doszło do skutku ze względu na negatywną ocenę wniosków składanych w konkursach dotacyjnych. Jak zostało to wykazane powyżej PSR odniosło jednak także sukcesy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. W trakcie realizacji jest projekt z „małego grantu” dotyczący promocji regionu (filmy promocyjne). W przyszłości planowany jest również projekt dotyczący wspomagania imprez lokalnych, co wskazuje, że duża aktywność stowarzyszenia będzie się utrzymywać również w przyszłości.

5.5. Działalność Biura LGD

Biuro Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju zlokalizowane jest w Tuchowie. Od 2016 roku przez większość czasu zatrudnione w Biurze były trzy osoby, a obecnie etaty posiadają dwie osoby. W najbliższym czasie planowane jest zwiększenie stanu osobowego poprzez zatrudnienie stażysty. Dodatkowym wsparciem dla etatowych pracowników jest zatrudniony na podstawie umowy zlecenie księgowy. Skład osobowy przez lata kilkakrotnie się zmieniał. Pozytywem jest bardzo dobra współpraca biura z Prezesem i Zarządem Stowarzyszenia oraz samorządami. Pomaga to w szybkim i efektywnym realizowaniu LSR.

Zadania w Biurze LGD wykonywane są na bieżąco. Warto podkreślić jest wzajemne uzupełnianie się pracowników i brak potrzeby korzystania z osób z zewnątrz, nawet przy zadaniach wymagających szczególnych umiejętności, jak np. przygotowywanie plakatów. Pandemia COVID nie wpłynęła znacząco na funkcjonowanie Biura z uwagi na to, iż większość naborów przeprowadzono jeszcze przed jej wystąpieniem. W jej czasie przesunięto jedynie na późniejszy termin warsztaty, a także zrealizowano jeden konkurs online.

Poniższe tabele prezentują szczegóły na temat szkoleń pracowników LGD oraz członków organów.

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych pracowników LGD
25.07.2016	Kompleksowa obsługa pracy biura	Joanna Dzieńska – Kierownik Biura LGD Zielony Pierścień Tarnowa	3
10.08.2016	Otwarcie okresu wdrażania Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w kontekście działalności LGD, zadań i zobowiązań Zarządu	Barbara Petek – Matuła	3
15.09.2016	Zasady oceny i wyboru grantobiorców, operacji własnych i operacji innych w ramach poddziałania Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	Barbara Petek – Matuła	3
5.10.2016	Zasady oceny i wyboru grantobiorców, operacji własnych i operacji innych w ramach poddziałania Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	Katarzyna Gajowiec - Kowaczewska	3
01.12.2016	Procedura wyboru operacji w praktyce - warsztaty panelowe	Barbara Petek – Matuła	3
26.06.2017	Regulaminy organów, zakres podejmowanych uchwał, kompleksowa obsługa pracy biura	Joanna Dzieńska – Kierownik Biura LGD Zielony Pierścień Tarnowa	3
29.06.2017	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji, korzystanie z Platformy Obsługi Projektów Witkac	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	3
20.06.2018	Regulaminy organów, zakres podejmowanych uchwał, kompleksowa obsługa pracy biura	Joanna Dzieńska – Kierownik Biura LGD Zielony Pierścień Tarnowa	3
21.06.2018	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	3
18.01.2019	Korzystanie z Platformy Obsługi Projektów Witkac	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	3
12.06.2019	Regulaminy organów, zakres podejmowanych uchwał, kompleksowa obsługa pracy biura	Joanna Dzieńska – Kierownik Biura LGD Zielony Pierścień Tarnowa	2
13.06.2019	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	2
29.06.2020	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Barbara Petek – Matuła	3
30.06.2020	Regulaminy organów, zakres podejmowanych uchwał, kompleksowa obsługa pracy biura	Joanna Dzieńska – Kierownik Biura LGD Zielony Pierścień Tarnowa	3

Tabela 11. Szkolenia pracowników LGD w okresie od 1.01.2016 do 31.05.2021.

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych członków zarządu	Liczba przeszkolonych członków rady
10.08.2016	Otwarcie okresu wdrażania Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w kontekście działalności LGD, zadań i zobowiązań Zarządu	Barbara Petek - Matuła	8	-
15.09.2016	Zasady oceny i wyboru grantobiorców, operacji własnych i operacji innych w ramach poddziałania Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	Barbara Petek - Matuła	-	13
5.10.2016	Zasady oceny i wyboru grantobiorców, operacji własnych i operacji innych w ramach poddziałania Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii	Katarzyna Gajowiec – Kowalczevska	-	8

	rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.			
18.11.2016	Znajomość LSR, procedur oceny i wyboru operacji oraz kryteriów wyboru operacji	Janusz Kowalski – Prezes Zarządu PSR	-	15
01.12.2016	Procedura wyboru operacji w praktyce - warsztaty panelowe	Barbara Petek - Matuła	-	15
29.06.2017	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji, korzystanie z Platformy Obsługi Projektów Witkac	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	5	12
21.06.2018	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	-	15
18.01.2019	Korzystanie z Platformy Obsługi Projektów Witkac	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	-	12
13.06.2019	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Daniel Słowik – Dyrektor Biura PSR	-	12
29.06.2020	Wdrażanie LSR, procedury wyboru operacji, kryteria wyboru operacji	Barbara Petek - Matuła	-	13

Tabela 12. Szkolenia członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 do 31.05.2021.

Szkolenia pracowników LGD od 1 stycznia 2016 roku do 31 maja 2021 roku przeprowadzano regularnie i było ich stosunkowo dużo. Dotyczyły one m.in. zasad oceny i wyboru grantobiorców, wdrażania LSR, regulaminów organów, zakresu podejmowanych uchwał i kompleksowej obsługi pracy biura oraz korzystania z Platformy Obsługi Projektów Witkac. O dużej ilości i regularności można mówić również w przypadku szkoleń dla członków organów LGD, które dotyczyły przede wszystkim wdrażania LSR, procedur i kryteriów wyboru operacji, a także korzystania z Platformy Obsługi Projektów Witkac (ostatnie szkolenia okazały się jednak nieprzydatne, gdyż dość szybko zrezygnowano z korzystania z tego narzędzia elektronicznego).

Ważną kwestią wymagającą analizy jest realizacja planu komunikacji. Celem planu komunikacji jest przede wszystkim informowanie mieszkańców o stanie realizacji LSR, w tym o stopniu osiągnięcia celów i wskaźników strategii. Istotnym aspektem jest również przekazywanie praktycznych informacji, dotyczących zasad i kryteriów udzielania wsparcia z budżetu LSR, co powinno skutkować zwiększeniem zaangażowania lokalnej społeczności w realizację strategii oraz podniesieniem jakości samych zgłaszanych wniosków. Działania komunikacyjne mają wzbudzać zainteresowanie i zachęcać potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki. Grupy docelowe, do których skierowany jest plan komunikacji, to przede wszystkim grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zaplanowało odpowiednie wskaźniki dla działań komunikacyjnych:

- wysłanie e-maili do 150 odbiorców w ramach newslettera,

- zamieszczenie 24 artykułów na stronach internetowych (LGD i 5 gmin),
- zorganizowanie 20 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (w późniejszym okresie liczba ta została rozszerzona do 30),
- przyjęcie 150 osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD,
- zorganizowanie 15 spotkań szkoleniowych i doradczych,
- dotarcie do 30 osób objętych wsparciem PUP i OPS,
- zebranie 150 ankiet (online i po doradztwie, szkoleniu),
- przeprowadzenie 45 akcji i wydarzeń aktywizujących.

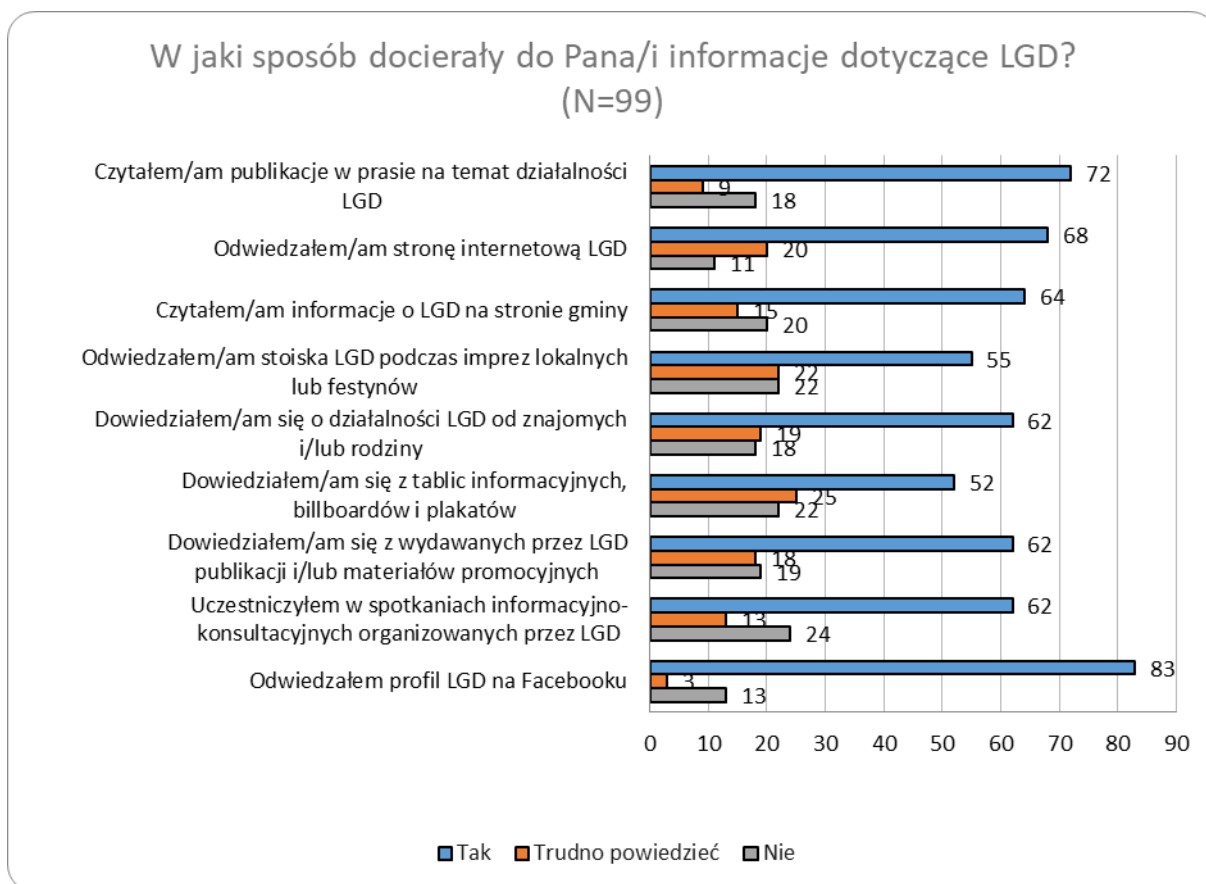
Dane dotyczące organizacji spotkań konsultacyjnych oraz przeprowadzonych akcji i wydarzeń aktywizujących pokazują, że PSR dobrze wywiązuje się z założonych działań. Szczegóły pokazuje poniższa tabela.

Działanie komunikacyjne	Nazwa wskaźnika	Docelowa wartość wskaźnika	Wartość wskaźnika osiągnięta na dzień:					
			31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	31.05. 2021
Organizacja spotkań konsultacyjnych w każdej z gmin obszaru LGD	Liczba spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	30 spotkań	5	15	25	30	35	-
Przeprowadzone akcje i wydarzenia aktywizujące	Liczba przeprowadzonych akcji i wydarzeń aktywizujących	45 działań	-	7	15	25	35	39

Tabela 13. Realizacja planu komunikacji przez PSR.

Działania z planu komunikacji zostały zatem skutecznie zrealizowane. Duża uwaga poświęcana jest aktualnie działalności w mediach społecznościowych, ale wykorzystywane są dalej także inne formy komunikacji, np. plakaty, informacje na stronach internetowych. Warto dodać, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju organizuje spotkania, warsztaty, konkursy dla dzieci czy zajęcia kreatywne (średnio 10 na rok). Prowadzone są także spotkania w gminie, które początkowo odbywały się co 6 miesięcy, ale aktualnie odbywają się raz w roku.

Nawiązując do planu komunikacyjnego, warto sprawdzić opinie samych mieszkańców gmin obszaru LGD na temat tego, czy komunikacja była efektywna. W przygotowanej dla nich ankiecie zadano pytanie o rozpoznawalność LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju. Spośród 135 badanych mieszkańców, 99 wybrało odpowiedź twierdzącą, a 36 stwierdziło, że nigdy nie słyszało o LGD, co należy uznać za bardzo dobry wynik. Osobom, które wskazały, iż słyszały o LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zadano kolejne pytanie dotyczące tego, w jaki sposób dotarły do informacji o LGD. Szczegóły zaprezentowano na poniższym wykresie.

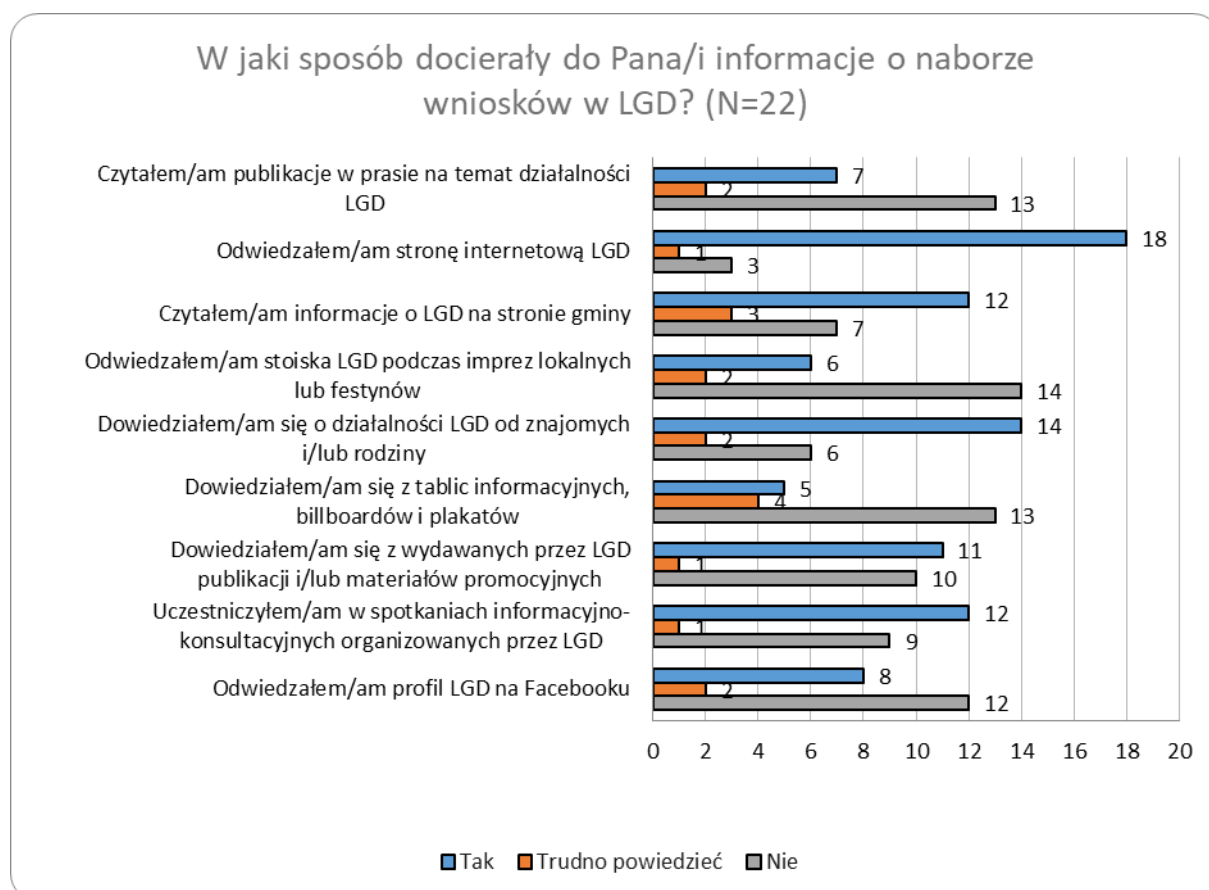

Wykres 6. Metody docierania informacji o LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju do mieszkańców obszaru.

Dane z powyższego wykresu pokazują, iż przygotowany plan komunikacji spełnił swoje zadanie. Najwięcej mieszkańców gmin obszaru LGD biorących udział w badaniu wskazało, iż źródłem informacji o Pogórzańskim Stowarzyszeniu Rozwoju był profil LGD na Facebooku (83), a dodatkowo bardzo dużo wskazań miała strona internetowa LGD (68). Potwierdza to dość jednoznacznie, że korzystanie z wirtualnych kanałów komunikacji jest

efektywne. Duże znaczenie odegrały także publikacje w prasie na temat działalności LGD, które jako źródło informacji wskazało 72 spośród 99 ankietowanych, a cztery osoby mniej uznały, że to informacje o LGD na stronie gminy pozwoliły na pozyskanie wiadomości o LGD. Sporo wskazań posiada również „marketing szeptany” - 62 spośród 99 badanych dowiedziało się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny. Istotną rolę odegrały też publikacje i/lub materiały promocyjne na temat działalności LGD (62 wskazania) oraz spotkania informacyjno-konsultacyjne organizowane przez LGD (62). Najmniej wskazań w badaniu ankietowym zdobyły odwiedzanie stoisk LGD w trakcie imprez lokalnych/festynów oraz informacje zamieszczane na tablicach, billboardach czy plakatach (odpowiednio 55 i 52 osób wskazało, iż w ten sposób docierały do nich informacje dotyczące LGD).

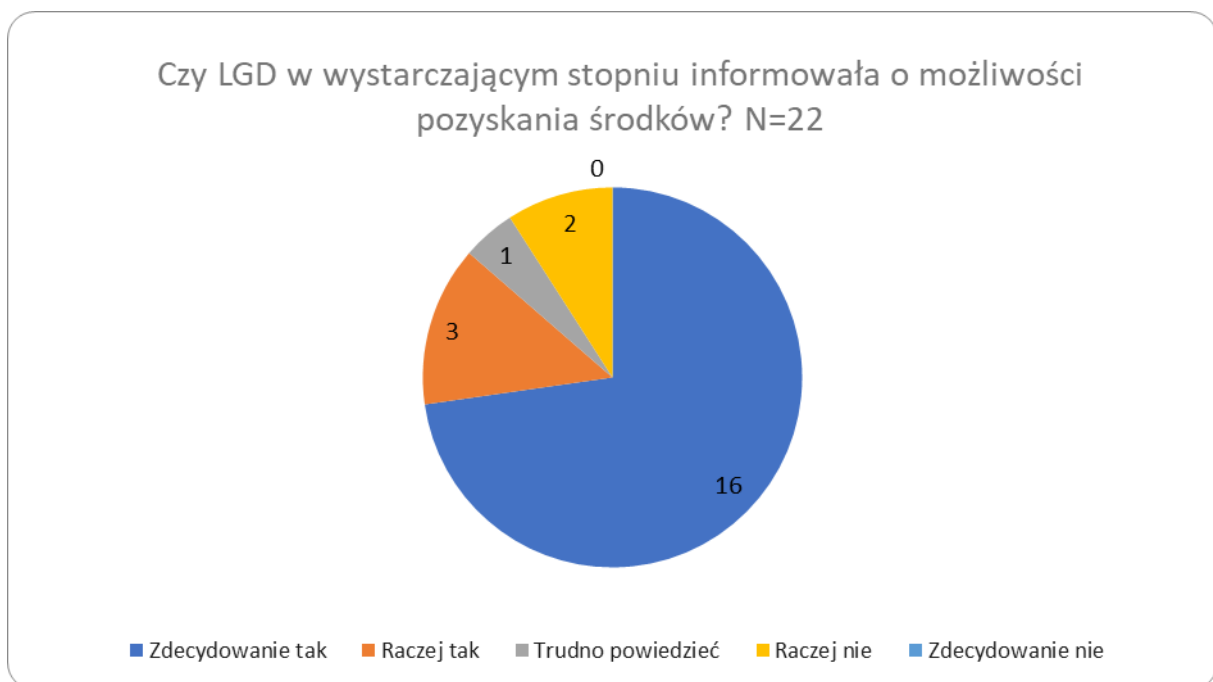
W kontekście działań komunikacyjnych, warto również sprawdzić, w jaki sposób docierały do potencjalnych beneficjentów informacje o naborze wniosków w LGD. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Wykres 7. Metody docierania informacji o naborach w LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju do potencjalnych beneficjentów.

Ankietowani potencjalni beneficjenci potwierdzają, że sieć internetowa to aktualnie najlepszy kanał komunikacyjny. Aż 18 spośród 22 respondentów wskazało, iż to strona internetowa LGD stanowiła źródło informacji o naborze. Na drugim miejscu znalazł się „marketing szeptany”, a od znajomych/rodziny informacje otrzymało 14 respondentów. Dużą rolę odgrywały też informacje o LGD na stronie gminy i uczestnictwo w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD (po 12 wskazań). Połowa spośród ankietowanych stwierdziła, iż o naborze wniosków w LGD zaczerpnęła informacji z publikacji i/lub materiałów promocyjnych. 8 respondentów wskazało profil LGD na Facebooku, a 7 publikacje w prasie na temat działalności LGD. Najślabiej wypadło odwiedzanie stoisk podczas lokalnych festynów czy imprez (6 wskazań) oraz informacje zamieszczone na tablicach, billboardach i plakatach (5).

Istotne jest także sprawdzenie, jak badani beneficjenci oceniają to, czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Wykres 8. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.

Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność Biura LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. 19 spośród 22 badanych wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak” (16) lub „raczej tak” (3). Żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi „zdecydowanie nie”, a tylko dwóch wybrało „raczej nie” (jedna nie potrafiła jednoznacznie się w tej kwestii wypowiedzieć). Jedno z podstawowych zadań LGD zostało więc ocenione bardzo dobrze.

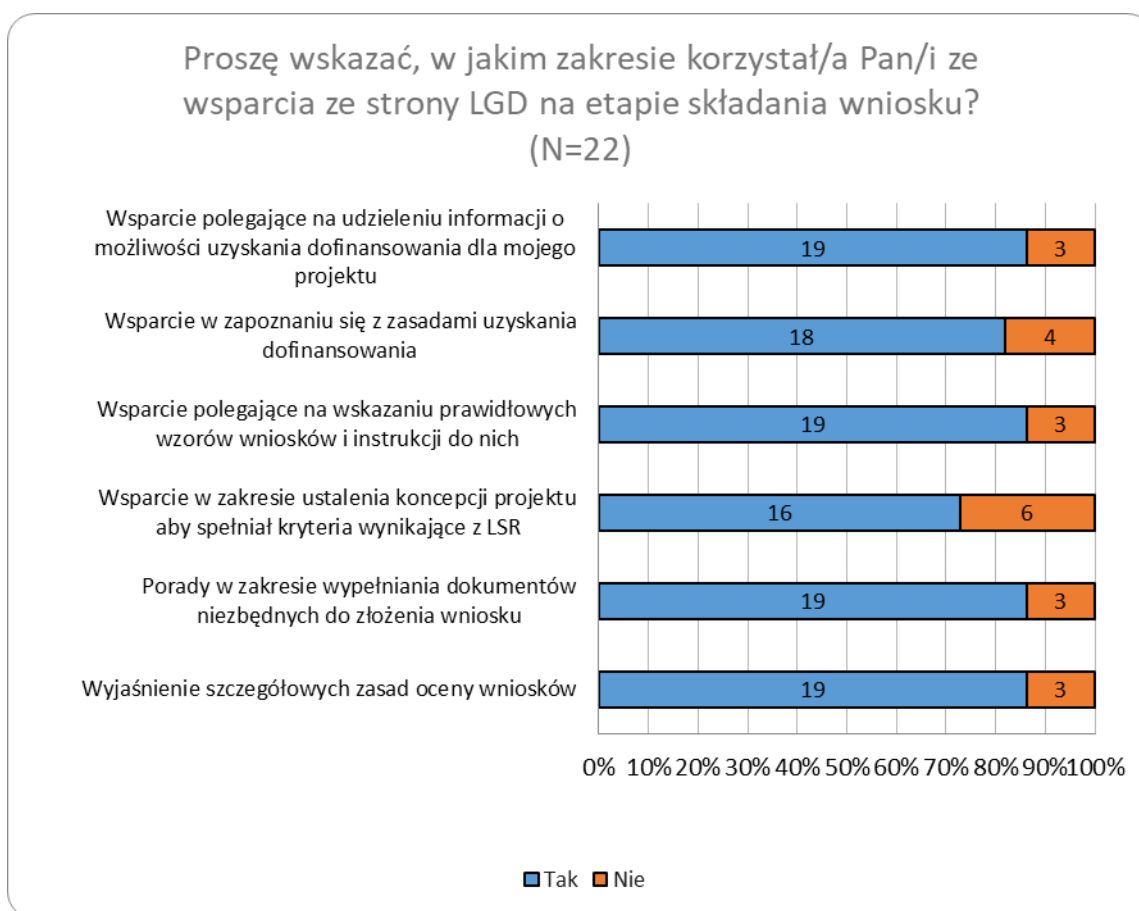
Do najbardziej efektywnych form komunikacji z lokalną społecznością zaliczyć trzeba na pewno doradztwo dla potencjalnych beneficjentów i temu aspektowi warto poświęcić dużo uwagi. W Biurze LGD zdecydowanie najwięcej porad zostało udzielonych telefonicznie, niewiele przy wykorzystaniu sieci internetowej. Indywidualne doradztwo jest jednak z pewnością najbardziej skuteczne, a korzystają z tego rozwiązania głównie przedsiębiorcy. Efektem doradztwa są lepiej przygotowane i pozbawione błędów wnioski do naboru. Szczegóły dotyczące ilości porad zaprezentowano w poniższej tabeli.

	Doradztwo w Biurze LGD - dane na dzień:					
	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.05.2021
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa w biurze	55	88	102	127	136	136
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa udzielonych telefonicznie	60	180	300	420	540	590
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa mailowo/ przez Internet	4	12	20	28	36	42
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (suma wierszy powyżej)	119	368	422	575	712	768

Tabela 14. Doradztwo w Biurze LGD.

Postanowiono sprawdzić opinie beneficjentów na temat doradztwa. Zdecydowana większość ankietowanych korzystała z szerokiego zakresu wsparcia ze strony LGD na etapie

składania wniosku. 19 z 22 respondentów stwierdziło, iż skorzystało ze wsparcia polegającego na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania do projektu, wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich, porad w zakresie wypełniania dokumentów koniecznych do złożenia wniosku oraz wyjaśnień szczegółowych zasad oceny wniosków. 18 badanych stwierdziło, iż skorzystało ze wsparcia w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania, a 16 ze wsparcia w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR. Szczegóły zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 9. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.

Samo doradztwo ocenione zostało przez badanych beneficjentów bardzo pozytywnie. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji oraz rozliczania operacji. Wysokie oceny dotyczyły zakresu udzielonych porad, ich przydatności, a także przygotowania

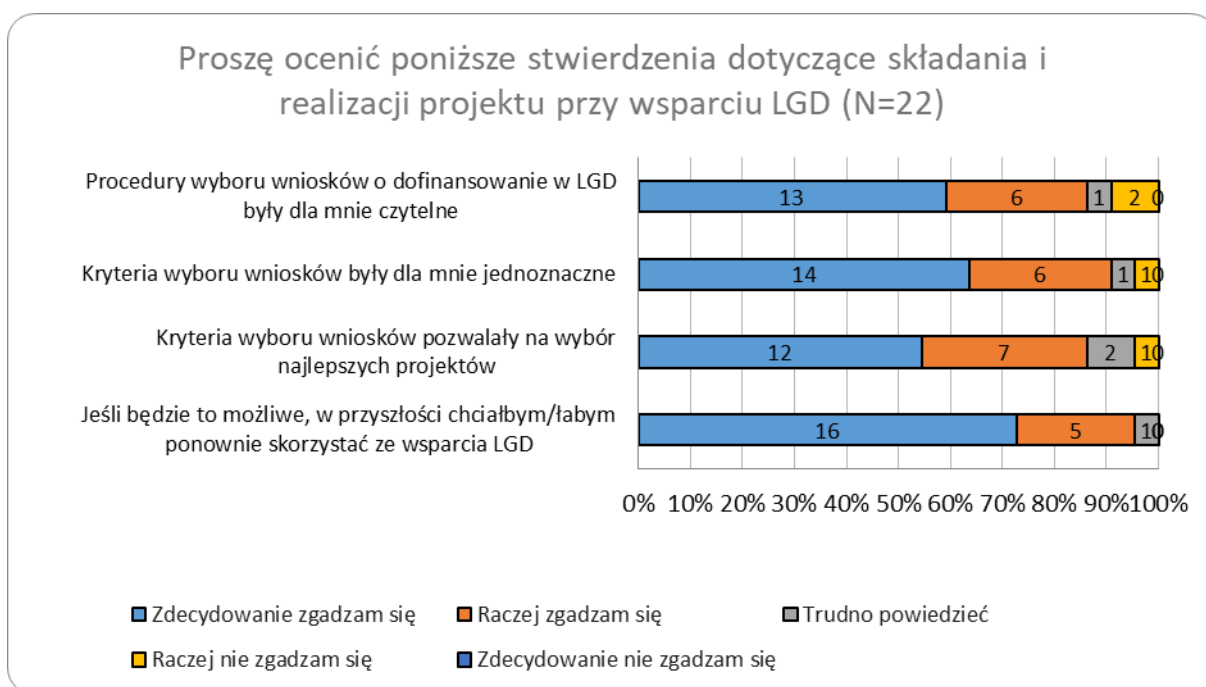
merytorycznego doradców. Warto podkreślić, że żaden z 22 badanych respondentów nie zaznaczył odpowiedzi 'zdecydowanie się nie zgadzam'. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji								
		Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie	N
Etap składania wniosku	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	18	2	0	1	0	1	22
	Udzielone porady były przydatne	17	4	0	0	0	1	22
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	18	3	0	0	0	1	22
Etap realizacji operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	18	2	0	0	0	2	22
	Udzielone porady były przydatne	18	2	1	0	0	1	22
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	18	2	1	0	0	1	22
Etap rozliczania operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	15	4	0	0	0	3	22
	Udzielone porady były przydatne	16	3	0	0	0	3	22
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	16	3	1	0	0	2	22

Tabela 15. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.

Ankietowani beneficjenci zostali poproszeni o ocenę poszczególnych elementów procesu składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD. Wyniki okazały się bardzo pozytywne, a głosy krytyczne były pojedyncze (żaden z ankietowanych nie zaznaczył przy stwierdzeniach odpowiedzi 'zdecydowanie się nie zgadzam'). Zgodzono się więc ze stwierdzeniami, że procedury wyboru wniosków o dofinansowanie były czytelne, kryteria wyboru wniosków jednoznaczne i pozwalające na wybór najlepszych projektów. O tym jak

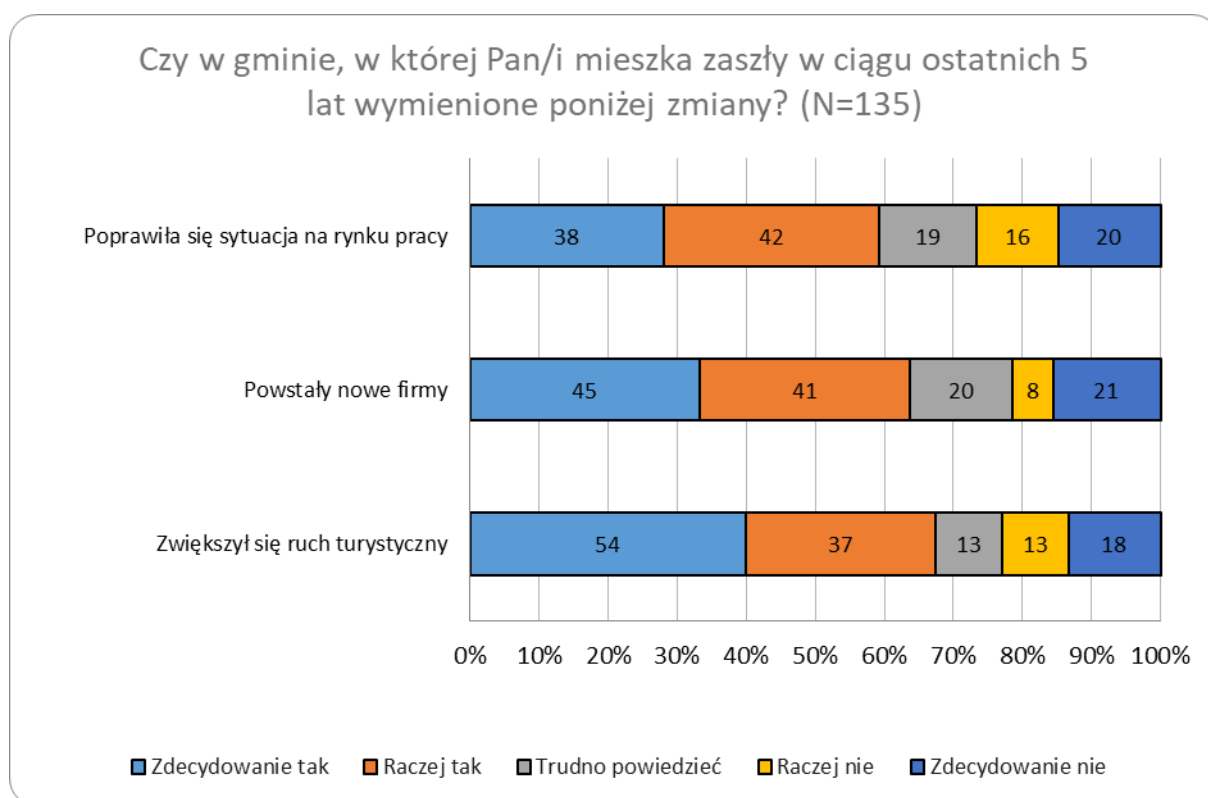
dobrze oceniana jest potrzeba funkcjonowania i sama działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż żaden z badanych beneficjentów nie wykluczył zabiegania o ponowne wsparcie ze strony LGD w przyszłości (gdyby pojawiła się taka możliwość), a aż 16 z 22 pytanym o to ankietowanym wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”. Szczegóły ocen poszczególnych stwierdzeń dotyczących procesu składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 10. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju.

5.6. Zmiany na obszarze objętym LSR w ocenie członków lokalnej społeczności

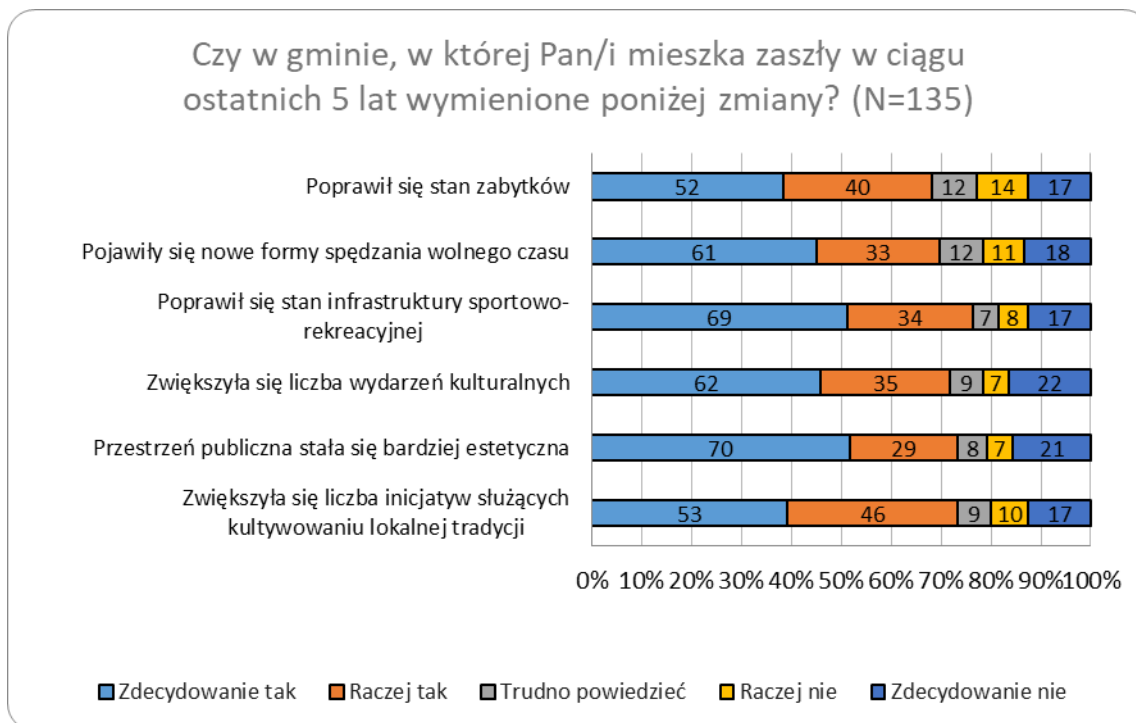
Z przytoczonych danych dość jednoznacznie wynika, że poziom realizacji przedsięwzięć zbliża LGD do osiągnięcia zamierzonych w LSR celów. Można też mówić o rozwoju jaki ma miejsce na terenie gmin wchodzących w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Warto sprawdzić jak sami mieszkańcy, którzy wyrazili swoje opinie w badaniu ankietowym, oceniają zmiany na obszarze LGD w przeciągu ostatnich pięciu lat i czy potwierdzają oni obraz wyłaniający się z danych zaprezentowanych we wcześniejszych częściach raportu. Na początek analizie poddane zostaną opinie na temat przedsiębiorczości. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

Wykres 11. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Mieszkańcy, którzy brali udział w badaniu ankietowym pozytywnie oceniają zmiany na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat. Spośród 135 głosów, aż 91 osób dostrzega zwiększenie się ruchu turystycznego, a 86 pojawienie się nowych firm (przeciwnego zdania jest odpowiednio 31 i 29 ankietowanych). Badani dostrzegają więc zmiany, o jakich mowa była w przypadku analizowania danych Głównego Urzędu Statystycznego. W przypadku poprawy sytuacji na rynku pracy głosów pozytywnych jest nieco mniej - 80 (z czego odpowiedź 'zdecydowanie tak' zaznaczyło jedynie 38 osób) i jednocześnie najwięcej negatywnych - 36. Należy jednak zauważyć, że w dalszym ciągu jest to wynik bardzo dobry i potwierdza rozwój jaki był udziałem gmin wchodzących w obszar LGD w ostatnich pięciu latach. Można pokusić się o stwierdzenie, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju reagowało na wskazane w LSR największe problemy obszaru LGD i tym samym starało się tworzyć odpowiednie warunków do rozwoju sektora gospodarczego.

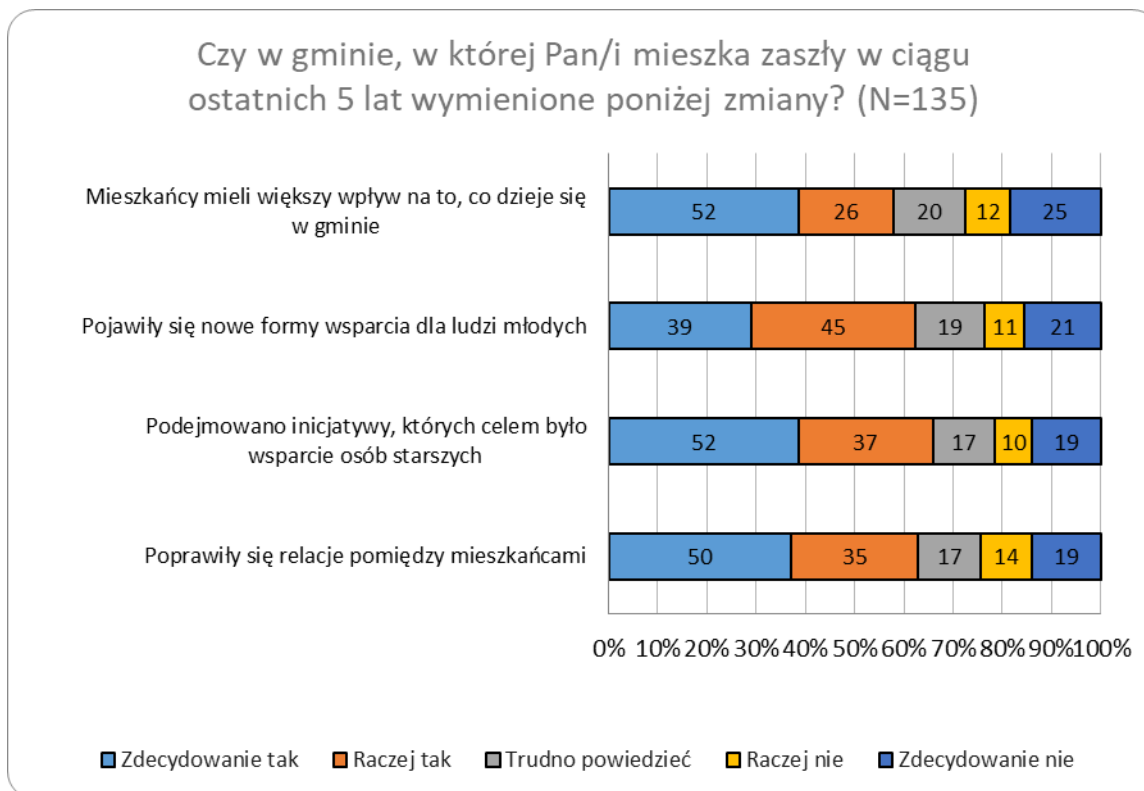
Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę są zmiany atrakcyjności zamieszkiwanego obszaru, zarówno pod względem potrzeb mieszkańców, jak i potencjalnych turystów. Szczegóły pokazuje poniższy wykres.

Wykres 12. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Oceny respondentów dotyczące zmian w kulturze i rekreacji w ostatnich pięciu latach wypadają bardzo pozytywnie, a głosów potwierdzających opinie jest zdecydowanie więcej niż je negujących. Aż 103 spośród 135 ankietowanych odnotowało poprawę stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a przeciwną opinię wyraziło 25 osób. Bardzo entuzjastyczne opinie zebrało stwierdzenie, iż w przeciągu pięciu ostatnich lat przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna (99 głosów pozytywnych i 28 krytycznych). Ankietowani mieszkańcy bardzo dobrze wypowiedzieli się też na temat pojawienia się nowych form spędzania wolnego czasu oraz zwiększenia się liczby inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji (odnotowało to odpowiednio 94 i 99 badanych osób przy 29 i 17 krytycznych głosach). Zwiększenie się liczby wydarzeń kulturalnych zauważyło 97 respondentów, z czego 62 zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”. 92 pozytywnych opinii można odnotować w przypadku oceny dotyczącej poprawy stanu zabytków, choć tutaj

zwraca uwagę najmniej odpowiedzi „zdecydowanie tak” - 52. Warto przyrzeć się opinii badanych w kwestii aktywizacji i kapitału społecznego.

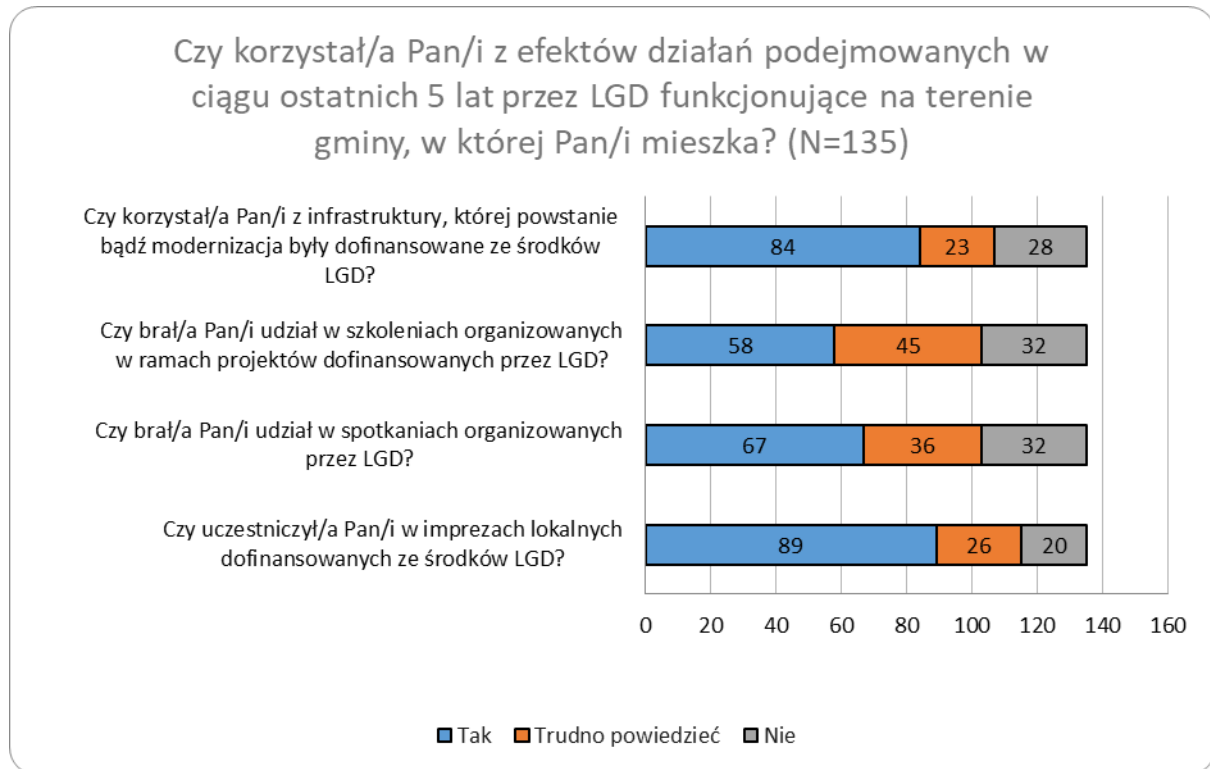
Wykres 13. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w ciągu ostatnich 5 lat.

Badani mieszkańcy gmin obszaru LGD bardzo pozytywnie oceniają zmiany dotyczące podejmowania inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych. 89 spośród 135 ankietowanych zauważyły takie działania, a 29 było przeciwnego zdania. Nieco mniej pozytywnych opinii ankietowani mieszkańcy wyrazili w kwestii pojawienia się nowych form wsparcia dla ludzi młodych - 84 osób wskazało takie zmiany (mniej respondentów niż przy wsparciu osób starszych wskazało odpowiedź 'zdecydowanie tak'), a 32 było odmiennego zdania.

Należy podkreślić, iż badani w większości stwierdzili, że w ciągu ostatnich 5 lat mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie (78 osób odnotowało taką zmianę, zaś 37 było przeciwnego zdania). Pozytywnie należy odbierać także opinie

respondentów w temacie poprawy relacji między mieszkańcami, gdzie głosów aprobujących było zdecydowanie więcej niż negujących - odpowiednio 85 i 33.

Kolejną kwestią, której warto poświęcić uwagę, są opinie badanych mieszkańców na temat efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD.

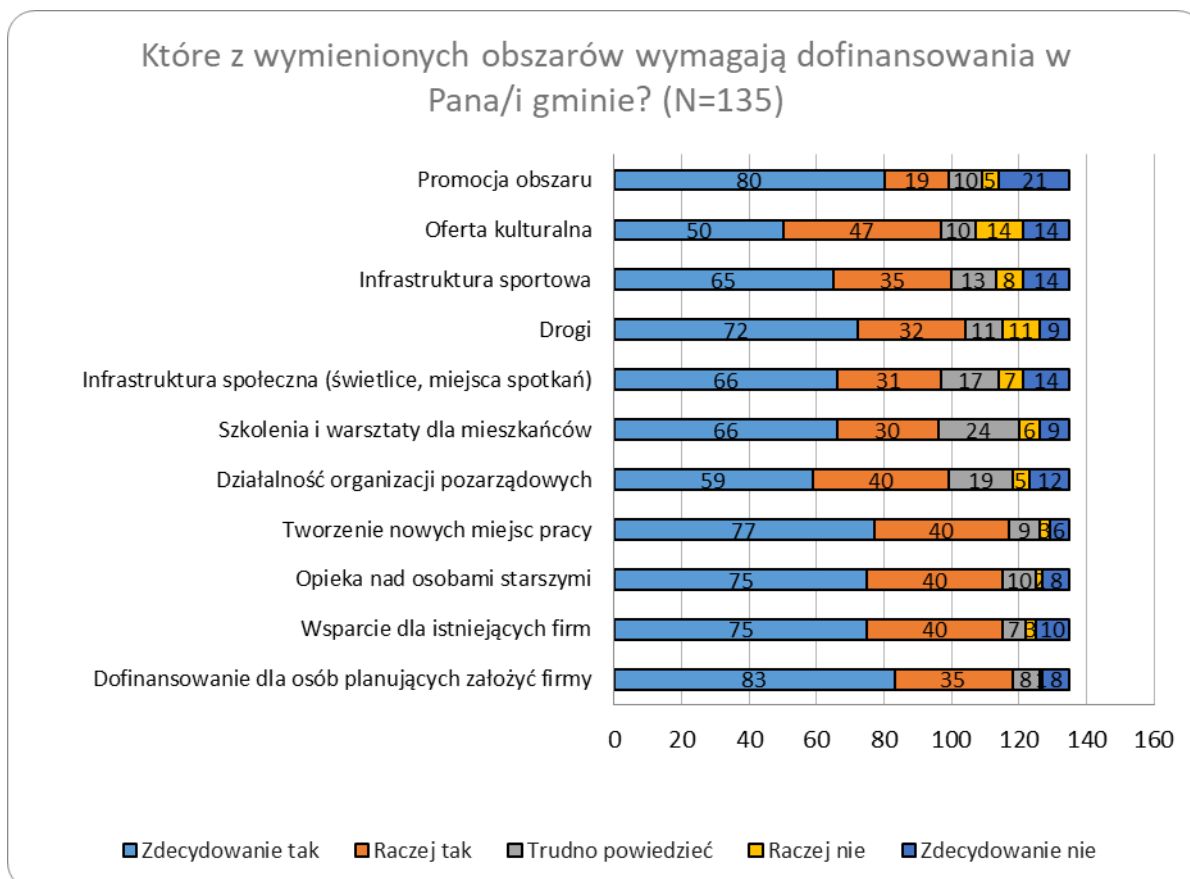

Wykres 14. Korzystanie z efektów działalności LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoj”.

Najwięcej badanych mieszkańców gmin obszaru LGD (89 spośród 135) stwierdziło, iż uczestniczyło w wydarzeniach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD. 84 respondentów skorzystało z infrastruktury, której powstanie lub modernizacja były dofinansowane z środków LGD. 67 ankietowanych brało udział w spotkaniach organizowanych przez LGD. Najmniejszym powodzeniem w grupie badanych cieszyły się szkolenia organizowane w ramach projektów dofinansowanych przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, choć wynik 58 osób jest i tak imponujący. Warto pamiętać również o tym, iż badani mieszkańcy niekoniecznie musieli wiedzieć, czy infrastruktura, szkolenia, spotkania czy imprezy były organizowane czy dofinansowywane przez LGD (stąd też całkiem spora ilość wskazań na odpowiedź „trudno powiedzieć”). Sporo wskazań „pozytywnych”

jednoznacznie pokazuje, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju cieszy się dużą rozpoznawalnością, a efekty prowadzonych działań są zauważalne.

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na to, jakie zdanie mają badani mieszkańcy gmin obszaru LGD na temat ewentualnych obszarów wymagających dofinansowania i tym samym potencjalnych przyszłych działań Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.

Wykres 15. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru.

Badani mieszkańcy gmin LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju wskazali, iż obszarów wymagających dofinansowania jest ciągle bardzo dużo. Za bardzo istotny obszar wymagający dofinansowania uznane zostały działania przedsiębiorcze. Tworzenie nowych miejsc pracy okazało się ważne dla 117 spośród 135 badanych mieszkańców gmin obszaru LGD, wsparcie dla istniejących firm dla 115 osób, a dofinansowanie dla planujących założyć firmy dla 108 ankietowanych. Przeciwnego zdania było niewiele osób (odpowiednio 9, 13 i 9), a dodatkowo warto zwrócić uwagę na znaczną przewagę odpowiedzi „zdecydowanie tak” nad „raczej tak”. LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładac do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.

Opieka nad osobami starszymi została wskazana za istotny obszar przez 115 osób (75 spośród nich zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, a pozostali „raczej tak”), a tylko 10 ankietowanych uznało, iż jest to obszar raczej lub zdecydowanie nieważny. Biorąc pod uwagę, iż nieustannie przybywa na obszarze LGD osób w wieku poprodukcyjnym, warto rozważyć, czy osoby starsze nie powinny zostać zaliczone do grup defaworyzowanych.

Bardzo duża liczba ankietowanych uznała, iż to drogi wymagają dofinansowania - 104 spośród 135 badanych wskazało tę odpowiedź, z czego „zdecydowanie tak” zaznaczyło aż 72 spośród nich, a przeciwną opinię wyraziło 20 osób. Dla bardzo wielu respondentów istotne są działania mające służyć promocji obszaru i warto podkreślić, że spośród 99 opinii zgadzających się z tym stwierdzeniem, aż 80 dotyczy wskazania „zdecydowanie tak”. 97 ankietowanych (z czego „zdecydowanie” na tak było 66 badanych) uznało, że to infrastruktura społeczna (świetlice, miejsce spotkań) stanowi ważny obszar działania wymagający dofinansowania. Również 97 osób wskazało ofertę kulturalną („zdecydowanie tak” wybrało 65 badanych), a 100 infrastrukturę sportową („zdecydowanie tak” wskazało 65 ankietowanych).

Interesująco przedstawiają się wskazania dotyczące szkoleń i warsztatów dla mieszkańców. Aż 96 osób uznało, iż jest to obszar wymagający dofinansowania. Jeszcze więcej głosów zebrała działalność organizacji pozarządowych - 99 (59 badanych wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”).

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju wskazała trzy główne cele do realizacji w LSR: 1. aktywizacja ekonomicznej mieszkańców Pogórza; 2. wzmacnianie kapitału społecznego na terenie Pogórza i włączenie w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego; 3. kompleksowa oferta spędzania czasu wolnego na terenie Pogórza.

Postęp realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nie budzi większych zastrzeżeń, a warto podkreślić, iż spora część wskaźników osiągnęła już planowane wartości docelowe. Poziom realizacji przedsięwzięć zbliża więc LGD do osiągnięcia zamierzonych w LSR celów. Nie może w konsekwencji dziwić, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zajmuje wysokie miejsce w województwie małopolskim biorąc pod uwagę kontraktowanie i wykorzystywanie środków finansowych.

6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Można zaobserwować, iż na przestrzeni ostatnich lat rośnie ranga kapitału społecznego w kształtowaniu możliwości rozwoju środowiska lokalnego. W konsekwencji coraz łatwiej o wniosek, że podmioty, które są bogate w kapitał społeczny posiadają większe możliwości w porównaniu z podmiotami charakteryzującymi się jego deficytem. Kapitał ten, oparty na wzajemnych relacjach społecznych i zaufaniu jednostek, wiąże się z rozwojem społeczeństw, w tym poziomem ich innowacyjności czy dobrobytu. LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju doceniając znaczenie kapitału społecznego ujęła go w jednym z celów głównych („Wzmacnianie kapitału społecznego na terenie Pogórza i włączenie w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego”) i zrealizowało niemal wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia w jego zakresie.

W kontekście kapitału społecznego warto zauważyć, że 12 spośród 22 ankietowanych beneficjentów wskazało, że to ogół mieszkańców gmin/obszaru LGD był odbiorcą

realizowanych przez nich projektów. Sami badani mieszkańcy obszaru LGD zgodzili się ze stwierdzeniem, że w ostatnich 5 latach mieli oni większy wpływ na to, co dzieje się w gminach, a także uznali, że poprawiły się relacje między mieszkańcami.

W przyszłości warto kontynuować działania z zakresu rozwoju kapitału społecznego. W tym aspekcie interesująco przedstawiają się wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców gmin obszaru LGD, w których zdecydowana większość osób wskazała, iż bardzo istotnymi obszarami wymagającymi dofinansowania są szkolenia i warsztaty dla mieszkańców, działalność organizacji pozarządowych czy infrastruktura społeczna. W kolejnych latach pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych.

6.3. Przedsiębiorczość

Aktywizacja ekonomiczna mieszkańców LGD, a tym samym wzrost zatrudnienia i wsparcie przedsiębiorczości zostały uznane za jeden z najważniejszych celów LSR. W ostatnich latach dało się zaobserwować postęp w tym aspekcie, w czym Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju odegrało dużą rolę. Dane Głównego Urzędu Statystycznego jednoznacznie pokazują, że w latach 2015-2020 w większości gmin obszaru LGD liczba pracujących wzrosła, nastąpił spadek udziału bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności i poprawa sytuacji kobiet w tym zakresie, wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Powstanie nowych firm i ogólną poprawę sytuacji na rynku pracy odnotowali badani mieszkańcy gmin obszaru LGD biorący udział w badaniu ankietowym.

Nie ulega wątpliwości, że premie na założenie działalności gospodarczej i prowadzone przez Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju szkolenia wpłynęły na wzrost postaw przedsiębiorczych w społeczności lokalnej. Niezbędne są jednak dalsze działania. Badani mieszkańcy za bardzo istotny obszar wymagający dofinansowania uznali właśnie działania przedsiębiorcze, w tym tworzenie nowych miejsc pracy, wsparcie dla istniejących firm oraz dofinansowanie dla planujących założyć firmy. LGD Pogórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju

powinna więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładac do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.

6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

W LSR bardzo dużo uwagi poświęcono kwestiom związanym z turystyką i rekreacją, wielokrotnie podkreślając niewykorzystywany potencjał w tym zakresie. Turystyce i dziedzictwu kulturowemu poświęcono trzeci cel główny dotyczący tworzenia kompleksowej oferty spędzania czasu wolnego na terenie Pogorza. Do tej pory udało się niemal w całości zrealizować dwa przedsięwzięcia, jakimi są budowa/modernizacja infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz promocja obszaru LGD. Brakujące działania z trzeciego celu czekają na realizację i wszystkie będą wykonywane w ramach projektów współpracy.

Pogorzańskie Stowarzyszenie Rozwoju niewątpliwie przysłużyło się rozwojowi obszaru swojego działania w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Ankietowani mieszkańcy odnotowali wzrost liczby wydarzeń kulturalnych, poprawę stanu zabytków czy zwiększenie liczby inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji, a LGD realizowała działania w tym zakresie. Nie oznacza to jednak, iż nie warto kontynuować operacji. Warto odnotować, że tylko 2 spośród 22 ankietowanych beneficjentów wskazało, że to turyści byli głównymi odbiorcami ich projektów. Aktualne problemy znajdują odzwierciedlenie w danych dotyczących turystycznych obiektów noclegowych, których liczba jest mała i nie uległa w ostatnich latach zwiększeniu. Warto także dodać, że sami badani mieszkańcy do obszarów wymagających dalszego dofinansowania zaliczyli rozwój promocji obszaru czy oferty kulturalnej.

6.5. Grupy defaworyzowane

Na podstawie diagnozy do grup defaworyzowanych zaliczono: osoby bezrobotne w wieku 18-34 lata, osoby bezrobotne w wieku 55+, osoby długotrwale bezrobotne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z powodu ubóstwa, bezradności w kwestiach opiekuńczo-wychowawczych, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności. To do nich zdecydowano się kierować działania animacyjne i aktywizujące, związane z

kształtowaniem i promowaniem postaw przedsiębiorczych oraz rozwojem infrastruktury społecznej.

Pozytywne zmiany w zakresie przedsiębiorczości w dużej mierze odpowiadały na potrzeby grup defaworyzowanych. W tym kontekście warto zauważyć, że badani mieszkańcy gmin obszaru LGD pozytywnie oceniają zmiany dotyczące podejmowania inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych w ostatnich 5 latach. Nieco mniej pozytywnych opinii ankietowani mieszkańcy wyrazili w kwestii pojawienia się nowych form wsparcia dla ludzi młodych, ale i tu głosów pozytywnych było więcej niż negatywnych opinii. Niezbędna wydaje się kontynuacja czy też nawet rozszerzenie działań kierowanych do określonych w LSR grup defaworyzowanych.

6.6. Innowacyjność

Innowacyjność w LSR została zdefiniowana jako wdrożenie znaczącego udoskonalenia lub wprowadzenie nowego produktu, usługi, procesu oferowanego lub realizowanego przez wnioskodawcę, wynikające z analizy potrzeb klientów i wpływające na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa, a także wdrożenie i/lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących zasobów. W wyniku szerokich konsultacji zdecydowano także o konieczności silnego powiązania innowacyjności z przedsięwzięciami dotyczącymi tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijania działalności gospodarczych. Spośród ciekawszych projektów, które miały innowacyjny charakter, warto zwrócić uwagę na „Pogórzańską chatę” w Piotrkowicach, gdzie mogą zatrzymać się turyści, mobilną myjnię parową, gabinet logopedyczny i fizjoterapeutyczny czy działalność związaną z zakładaniem i pielęgnacją ogrodów.

6.7. Projekty współpracy

Projekty współpracy są aktualnie dopracowywane. Jeden z nich będzie dotyczył ścieżek nordic walking i zostanie zrealizowany na terenie 5 LGD. Drugi projekt, dotyczący infrastruktury rowerowej będzie realizowany na terenie 3 LGD. Trzeci projekt będzie miał natomiast charakter międzynarodowy i w jego skład wejdzie 13 LGD, a dotyczyć będzie

promowania marki lokalnej. Warto podkreślić, że wszystkie projekty są spójne i mają służyć stworzeniu tzw. Mikroregionu Pogórza. W ten sposób wykorzystany ma być istniejący na obszarze potencjał i wpłynąć na rozwój m.in. turystyki weekendowej. Niewątpliwie docenić należy wysoki profesjonalizm i przemyślane podejście do tematu. Podkreślić także należy, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju będzie mogło poświęcić realizacji projektów współpracy odpowiednio dużo należyj im uwagi. Wynika to z faktu, że realizacja LSR w tej Lokalnej Grupie Działania jest bardzo zaawansowana. Nie będzie więc zagrożenia kumulacją różnych inicjatyw i zadań w ostatnim okresie jej wdrażania.

6.8. Ocena funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie biura LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju należy ocenić bardzo dobrze i to zarówno pod względem działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, jak i doradczych. Zatrudnieni pracownicy wykazują się dość dużą znajomością potrzeb lokalnych społeczności. Duża uwaga poświęcana jest aktualnie działalności w mediach społecznościowych, ale wykorzystywane są dalej także inne formy komunikacji, np. plakaty, informacje na stronach internetowych. Warto dodać, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju organizuje spotkania, warsztaty, konkursy dla dzieci czy zajęcia kreatywne. Prowadzone są także spotkania w gminie, które początkowo odbywały się co 6 miesięcy, ale aktualnie odbywają się raz w roku.

Ankietowani beneficjenci bardzo pozytywnie oceniają działalność Biura LGD w aspekcie informowania o możliwości pozyskania środków. Również doradztwo zostało ocenione przez badanych beneficjentów bardzo dobrze. Dotyczy to zarówno etapu składania wniosku, jak i etapu realizacji oraz rozliczania operacji. Wysokie oceny dotyczyły zakresu udzielonych porad, ich przydatności, a także przygotowania merytorycznego doradców. Za najbardziej efektywne uważane jest indywidualne doradztwo, a korzystają z tego rozwiązania głównie przedsiębiorcy. Efektem doradztwa są lepiej przygotowane i pozbawione błędów wnioski do naboru. O tym jak dobrze oceniana jest potrzeba funkcjonowania i sama działalność LGD najlepiej świadczy fakt, iż żaden z badanych beneficjentów nie wykluczył zabiegania o ponowne wsparcie ze strony LGD w przyszłości

(gdyby pojawiła się taka możliwość), a aż 16 z 22 ankietowanych wskazało na zdecydowaną chęć dalszej współpracy z LGD.

6.9. Ocena procesu wdrażania

Zmiany w LSR były niewielkie i miały związek z koniecznością dostosowywania się do nowych uwarunkowań oraz potrzebą naprawienia drobnych błędów w dokumencie strategicznym. Polegały przede wszystkim na doprecyzowaniu poszczególnych kryteriów wyboru operacji, usuwaniu niepomocnych kryteriów, aktualizacji i łączeniu wskaźników (i tym samym puli finansów przypisanych do różnych przedsięwzięć), dokładaniu dodatkowych środków uzyskanych z premii, zmiany przedsięwzięć i ich zakresu oraz zmiany wysokości planowanego wsparcia (w tym przesuwanie środków pomiędzy przedsięwzięciami).

W Pogórzańskim Stowarzyszeniu Rozwoju nabory ogłaszane są systematycznie, a dodatkowo LGD podjęła decyzje o przyspieszaniu niektórych naborów (w 2017 i 2019 roku ogłoszono ich aż 11). Miało to przede wszystkim związek z dużym zainteresowaniem mieszkańców możliwym do uzyskania wsparciem, w tym ogromnym zainteresowaniem przedsiębiorców środkami na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej. Warto też odnotować, że LGD szybko reagowało w przypadku braku zainteresowania przedsięwzięciami czy w przypadku stwierdzenia wystąpienia błędów. Na kalendarz naborów wpływał fakt, że część wybranych przez LGD do realizacji wniosków została odrzucona przez Urząd Marszałkowski. Zdarzało się także, że przedsiębiorcy rezygnowali z realizacji operacji. Było to spowodowane głównie długim terminem rozpatrywania wniosków przez UMWM, Zdarzało się również, że potencjalni beneficjenci nie do końca rozumieli konsekwencje otrzymania środków i rezygnowali z nich, gdy po wyborze wniosków dokładniej poznali uwarunkowania realizacji swoich operacji. Warto także podkreślić, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju nie realizowało w ogóle projektów grantowych, głównie z uwagi na problematyczność procedury ich przeprowadzania. Stowarzyszenia i organizacje lokalne korzystają jednak z konkursów i w ten sposób skutecznie sięgają po środki w ramach realizacji LSR (np. OSP, kultury sportowe, KGW).

Należy stwierdzić, że procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów. Podobnie zastosowane kryteria

wyboru operacji były jednoznaczne i nie budzą większych wątpliwości. Pozwalają także na wybór najlepszych wniosków, które są spójne z celami LSR.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju angażuje i łączy organizacje pozarządowe, usługodawców, a także samorząd lokalny. Dodatkowo można zaobserwować znaczny wpływ na angażowanie liderów lokalnych i osób fizycznych. Sam potencjał rozwojowy jest wykorzystywany i promowany poprzez wydawnictwa, strony internetowe oraz media społecznościowe.

Warto podkreślić, że Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju cieszy się bardzo dużą rozpoznawalnością na obszarze swojego działania, a efekty podejmowanych przez nie inicjatyw są zauważalne. Badani mieszkańcy stwierdzili w zdecydowanej większości, że uczestniczyli w wydarzeniach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD, korzystali z infrastruktury, której powstanie lub modernizacja były dofinansowane z jej środków oraz brali udział w spotkaniach organizowanych przez LGD. Należy docenić fakt, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju jest bardzo aktywne w realizacji działań poza RLKS i stara się, by były one spójne z LSR. Dodatkowe projekty realizowane przez Stowarzyszenie dotyczą przede wszystkim promocji obszaru jego działania oraz tworzenia warunków do pełnego wykorzystywania potencjału rozwojowego.

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje

Postęp realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju nie budzi większych zastrzeżeń. Warto podkreślić, że spora część spośród zaplanowanych operacji została już zrealizowana. Poziom realizacji przedsięwzięć zbliża więc LGD do osiągnięcia zamierzonych w LSR celów. Nie może dziwić, iż Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju zajmuje wysokie miejsce w województwie małopolskim biorąc pod uwagę kontraktowanie i wykorzystywanie środków finansowych.

Realizowane projekty są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru LSR i wpływają na jego wzmocnienie. Wybierane operacje odpowiadają również na potrzeby społeczności. Szczególną rolę odgrywają inicjatywy związane z przedsiębiorczością, które aktywizują lokalną społeczność. Docenić należy także realizację operacji mających wpływ na rozwój kapitału społecznego oraz działania infrastrukturalne.

Analiza działań LGD daje możliwość sformułowania następujących rekomendacji:

1. Premie na założenie działalności gospodarczej i prowadzone przez Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju szkolenia na pewno wpłynęły na wzrost postaw przedsiębiorczych w społeczności lokalnej. Niezbędne są jednak dalsze działania. Badani mieszkańcy za bardzo istotny obszar wymagający dofinansowania uznali właśnie działania pro-przedsiębiorcze, w tym tworzenie nowych miejsc pracy, wsparcie dla istniejących firm oraz dofinansowanie dla planujących założyć firmy. LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju powinno więc w dalszym ciągu dużą wagę przykładając do operacji polegających na utworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw.
2. Warte kontynuowania są działania z zakresu rozwoju kapitału społecznego. W tym aspekcie interesująco przedstawiają się wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców gmin obszaru LGD, w którym zdecydowana większość osób wskazała, iż bardzo istotnymi obszarami wymagającymi dofinansowania są szkolenia i warsztaty dla mieszkańców oraz działalność organizacji pozarządowych. W kolejnych latach pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji

społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i osób działających w organizacjach pozarządowych.

3. Turystyce i dziedzictwu kulturowemu poświęcono trzeci cel główny dotyczący tworzenia kompleksowej oferty spędzania czasu wolnego na terenie Pogórza. W dalszym ciągu niezbędne jest kontynuowanie działań w tym zakresie. Aktualne problemy znajdują odzwierciedlenie w danych dotyczących turystycznych obiektów noclegowych, których liczba jest mała i nie uległa w ostatnich latach zwiększeniu. Warto także dodać, że badani mieszkańcy do obszarów wymagających dalszego dofinansowania zaliczyli rozwój promocji obszaru czy oferty kulturalnej.
4. Pozytywne zmiany w zakresie przedsiębiorczości w dużej mierze odpowiadały na potrzeby grup defaworyzowanych. W tym kontekście warto zauważyć, że badani mieszkańcy gmin obszaru LGD pozytywnie oceniają zmiany dotyczące podejmowania inicjatyw, których celem było wsparcie osób starszych w ostatnich 5 latach. Nieco mniej pozytywnych opinii ankietowani mieszkańcy wyrazili w kwestii pojawienia się nowych form wsparcia dla ludzi młodych, ale i tu głosów pozytywnych było więcej niż odpowiedzi negatywnych. Niezbędna wydaje się kontynuacja czy też nawet rozwój działań kierowanych do określonych w LSR grup defaworyzowanych, zwłaszcza iż na obszarze gmin LGD da się zaobserwować zjawisko starzenia się społeczności oraz negatywne tendencje migracyjne.
5. Projekty współpracy stanowią dobrą formę współdziałania LGD i wpływają niewątpliwie na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów. Wydaje się niezbędne, aby w przyszłości kontynuować działania w tym zakresie i starać się dobierać do realizowania projektów solidnych i sprawdzonych partnerów. W miarę możliwości, warto byłoby spróbować realizować projekty nieco wcześniej niż pod koniec okresu wdrażania LSR.
6. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju jest bardzo aktywne w realizacji działań poza RLKS i stara się, by były one spójne z LSR. Dodatkowe projekty realizowane przez Stowarzyszenie w analizowanym okresie dotyczyły przede wszystkim promocji obszaru oraz tworzenia warunków do pełnego wykorzystywania potencjału rozwojowego. Tego rodzaju działania również warte są kontynuowania w przyszłości.

8. Spis tabel i wykresów.

8.1. Spis tabel

Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju.	14
Tabela 2. Gminy wchodzące w skład LGD na tle wszystkich małopolskich gmin.	17
Tabela 3. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD.	18
Tabela 4. Gmina Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności według płci w gminach wchodzących w skład PSR.	19
Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminach wchodzących w skład PSR.	22
Tabela 6. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład PSR.	22
Tabela 7. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach wchodzących w skład PSR.	24
Tabela 8. Nabory w ramach realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.	29
Tabela 9. Postęp rzeczowy w realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.	34
Tabela 10. Postęp finansowy w realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przez PSR.	38
Tabela 11. Szkolenia pracowników LGD w okresie od 1.01.2016 do 31.05.2021.	42
Tabela 12. Szkolenia członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 do 31.05.2021.	43
Tabela 13. Realizacja planu komunikacji przez PSR.	44
Tabela 14. Doradztwo w Biurze LGD.	48
Tabela 15. Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji.	50

8.2. Spis wykresów

Wykres 1. Wskaźnik G dla gmin wchodzących w skład PSR.	15
Wykres 2. Wydatki gmin wchodzących w skład PSR na 1 mieszkańca w latach 2015-2019.	16
Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.	19
Wykres 4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.	20
Wykres 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.	23

Wykres 6. Metody docierania informacji o LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju do mieszkańców obszaru.....	45
Wykres 7. Metody docierania informacji o naborach w LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju do potencjalnych beneficjentów.	46
Wykres 8. Ocena beneficjentów na temat stopnia informowania przez LGD o możliwości pozyskania środków.	47
Wykres 9. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku.	49
Wykres 10. Ocena stwierdzeń dotyczących składania i realizowania projektu przy wsparciu LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju.	51
Wykres 11. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.	52
Wykres 12. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.	53
Wykres 13. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.	54
Wykres 14. Korzystanie z efektów działalności LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoj”	55
Wykres 15. Obszary wymagające dofinansowania w ocenie badanych mieszkańców gmin obszaru. .	56

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszyły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydo-	Raczej	Trudno	Raczej	Zdecydo-

	wanie tak	tak	powiedzieć	nie	wanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju? Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Tak → Proszę przejść do pytania nr 4.
b) Nie → Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) 18-25 lat
- b) 26-35 lat
- c) 36-45 lat
- d) 46-55 lat
- e) 56-65 lat
- f) 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna
- c) Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

Lokalna Grupa Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- a) Zdecydowanie zgadzam się
- b) Raczej zgadzam się
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie zgadzam się
- e) Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- a) Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- b) Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- c) Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- d) Zostałem/am zachęcony/a do złożenia wniosku przez LGD
- e) Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich	Tak	Nie
Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- a) Tak
- b) Trudno powiedzieć
- c) Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- a) Ja i moja rodzina
- b) Moja organizacja
- c) Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- d) Turyści
- e) Przedsiębiorstwa
- f) Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD.
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

- a) Tak → *Proszę odpowiedzieć na następane pytanie.*
b) Nie → ***Dziękujemy za wypełnienie ankiety!***

Jakie to były problemy? *Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.*

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie